

POŠTNA PLACANA V GOTOVINI

ŽIVLJENJE IN SVET

19 Ljubljana 35

ŠTEV. 1.

1. januarja

KNJIGA 17.

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovan tedenski obzornik

Izhaja ob nedeljah ter stane na leto (dve knjigi) 50 Din, za pol leta (ena knjiga) 40 Din, za četrť leta 20 Din, mesečno 8 Din. Posamezni zvezki se dobivajo po 2 Din

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA: četrtletno 3 lir, polletno 16 lir, letoletno 30 lir.
FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA IN OSTALO INOZEMSTVO letno 1½ dolarja

UREDNIŠTVO IN UPRAVA v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5
TELEFON ŠT. 3122, 3123, 3124, 3125, 3126. ŠT. HISNEGA TELEFONA 903

UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV

UREDNIK IVAN PODRŽAJ

VSEBINA ŠT. 1:

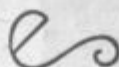
NEUMRLJIVE STANICE (Kaj pravijo biologi o smrti — Po razpr. dr. L. Sperlinga) — NASTANEK ČASOVNIH ŠTETLJ (Kolikokrat se je svetovna zgodovina začela z »novim letom« - H. V.) — Dr. Anton Debeljak: SKOZI CRNO GORO IN CRNOGORICO (1) — KAKO PESNIK USTVARJA — ZAKAJ NE IZKRVAVIMO — ELEKTRIKA IN ENERGIJA (Ert) — NOVO LETO NA ZEMLJEVIDU (tk) — Cvetko Golar: ZGODBA O KREVSOVEM JURJU (1) — DR. STANKO JEŽIČ: UVOD U ILIRSKI POKRET I NJEGOVU KNJIŽEVNOST (A. D.) — Essad beg: ZAROTA ZOPER SVET (1) — ESKIMI IN CIVILIZACIJA (Colin - str.) — STRUPENE KUŠCARICE — ŽENSKA ODISEJA (N. K.) — TEHNIČNI OBZORNIK (Hišni telefon - tma — Daljnogled, merilec visokih temperatur - tma — Kmetijstvo in tehnika - tma) — ČLOVEK IN DOM (Mauj pohištva, več prostora) — ŠAH — ZA MISLEČE GLAVE — IZ MODERNE MEDICINE — NEKAJ ZA VSE — Na platnicah: HUMOR — KRIŽALJKA — ANEKDOTE

Slika na ovitku: ELO JUSTIN: »V NOVO LETO«

Naslovna slika: V SREŽU IN SNEGU (Foto)

V prihodnjih zvezkih »ŽIVLJENJA IN SVETA« bodo izšli poleg že naznanjenih naslednji prispevki:

Posnemanje, zaščita slabotnih — Temperament in značaj — Kako sanjamo — O prisilnem jopiču in gumasti celici — Nekdanja romantika — Borneo in angleški protektorat — Robert Ženevski, Klemen VII — Starost vesoljstva — Izumi v naravi — Umetno planinsko sonce — Nov tip majhnega avtomobila — Moderne varnostne naprave na ladjah — Ogrevalec vode — Umetnost rezanja — »Tanki«, nosilci odvaževalnega žerjava v rudokopu.

IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIČAR — TISKA NARODNA TISKARNA
V LJUBLJANI — NJEN PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 1.

V LJUBLJANI, 1. JANUARJA 1935

KNJIGA 12

SREČ IN SNEG (Foto)

NEUMRLJIVE STANICE

KAJ PRAVIJO BIOLOGI O SMRTI

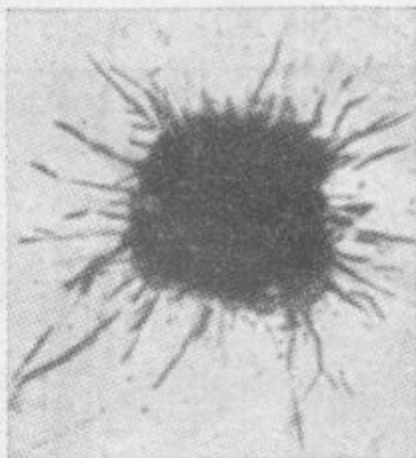
loveku se zdi naravno, da mora vsako živo bitje, žival ali rastlina, umreti. Pa je smrt v resnici v bistvu življenja? Ali je ne povzročajo morda le vnanje okoliščine, ne da bi bila posledica življenja?

Če pomislimo na človeško smrt in njene vzroke, nam ostane, če izločimo bolezni in nesreče, ki so večinoma posledica vnanjih okoliščin, samo tako zvana naravna smrt, smrt zaradi starostne oslabelosti. Ta nastopi tedaj, kadar se izrodijo določeni organi; izrod žilja v možganih povzroča n. pr. smrt zaradi kapi.

Izrod nastane tako rekoč sam po sebi. To ne velja samo za človeka, temveč za vse diferencirane organizme. Pod temi moramo razumeti organizme, pri katerih opravljajo posamezne življenjske funkcije samo v ta namen določene stanične skupine. Te skupine (n. pr. želodec, žilje, živci itd.) ne morejo vršiti nobenega drugega razen določenega jim dela. A če vemo, kaj povzroča »naravno« smrt, smo dospeli samo do nove uganke: zakaj izgubijo baš določeni organi svoje funkcionalno delovanje, drugi pa ne? In če premišljamo o tem vprašanju dalje, pridemo do novega vprašanja o smrti posameznih stanic, ki so, kakor znano, sestavnice telesa.

Weissmann, znameniti biolog, je o vzrokih staranja in smrti izrazil dve domnevi: Prva pravi, da je diferenciranost vzrok smrti. A to še ni dokazano, čeprav je verjetno. Gotovo je le to, da diferencirane stanice umirajo. Drugič je dejal, da se morajo stanice, ki se ne delijo več, postarati. Pri vseh odraslih, mnogostaničnih bitjih stanice to sposobnost namreč izgube. Ta druga domneva pomeni, da je Weissmannu delitev stanic istovetna s pomladitvijo.

To so skušali dognati s poskusi. Francoskemu biologu Carrelu je uspelo gojiti delce tkiva iz srca še nedorasle kokoši. Ti delci živijo, rasejo, to se pravi delijo se neprestano dalje zunaj svojega organizma, v reagenčni cevki že dvajset let, dočim je kokoš, iz katere izvirajo, že 13 let mrtva. Isto tako je uspelo gojiti delce šarenice v kulturah cele mesece, pri čemer so neprestano proizvajali šarenici lastno barvilo. To

Delci iz šarenice kokošnjega embrija se dajo dolge mesece gojiti v kulturah

pomeni torej, da stanice v kulturah pod posebno ugodnimi pogoji ne izgube svojih funkcij in da postanejo tako rekoč umetno neumrljive. A to nam ne pove še ničesar o smrti organizma. Takšne stanice so namreč organizmu iztrgane in žive pod enakomernimi ugodnimi vnanjimi pogoji, dočim se ti pogoji za organizem neprestano spreminjajo. Carrelov poskus nam torej še ne daje odgovora na naše vprašanje, pri čemer je navesti še zanimivo dejstvo, da doslej ni uspelo gojiti na ta način tudi živčne stanice.

Videli smo, da umre organizem zaradi svoje diferenciranosti. V njem pa so tudi nediferencirane stanice, ki se pričnejo deliti pod določenimi pogoji, namreč klične stanice po oploditvi. Iz oplojene klične stanice se začne razvijati nov organizem, ki dobi spet sposobnost stvoriti nove klične stanice. Ta proces se ponavlja skozi pokolenja brez prestopa. Klična živ je torej nesmrtna.

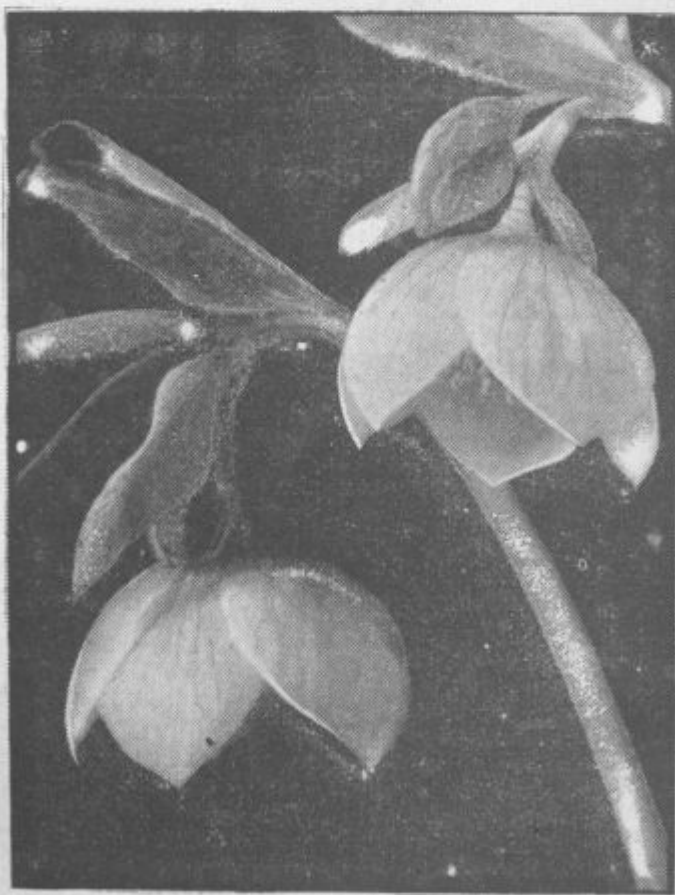
Če je to res, tedaj mora veljati, da so enostanična bitja, ki se množijo samo z delitvijo, prav tako neumrljiva. Seveda bi si lahko mislili tudi to, da se živ (protoplasma) s stalno delitvijo izčrpa in da se more ta izčrpanost preprečiti le s spolno množitvijo, ki se dogodi od časa do časa. To vprašanje se da pojasniti z opazovanjem enostaničnih bitij, ki so sposobna vegetativne razmnožitve (z delitvijo), kakor tudi

spolne. Hartmann v Berlinu je gojil takšna bitja, neke alge, 17 let, delila so se vsakih pet dni, kar pomeni za ta čas okrog 6000 pokolenj; a čeprav se ni primerila v vsem tem času nobena spolna oploditev, se niso pokazali nobeni znaki izčrpanosti. To bi pomenilo, da spolna razmnožitev za ohranitev življenjske sposobnosti ni nujno potrebna.

Zanimiv bi bil odgovor na vprašanje, da-li se stanica, ki živi tako 5 dni med dvema delitvama, stara. V ta namen bi ji bilo treba preprečiti, da bi se delila. Takšne poskuse je izvršil prof. Hartmann z enostaničnimi amebami s tem, da jih je amputiral pred nastopom delitve, ki jo spozna biolog pod mikroskopom po obliki stanice. Te amputacije se izvršijo s predrobnimi instrumenti. Hartmann je dognal, da na ta način lahko prepreči delitev, ne da bi amebi uničil sposobnost za življenje, čeprav je izvršil nad njo doslej celo vrsto ampu-

tacij. Enostanična bitja so dozdevno kot individui in v vrsti pokolenj torej nesmrtna.

Zgoraj omenjena nespolna razmnožitev je lastna tudi nekaterim mnogostaničnim bitjem. Kot primer navajamo razmnožitev rastlin s sadikami ali pa vegetativno razmnožitev pri sladkovodnih polipih. Diferenciranost polipov je še zelo nizka. Razen s spolno razmnožitvijo se množijo tudi na ta način, da se z zavozljava na materni živali stvorijo listi, ki zrastejo v popolne individue, ne da bi se od matrne živali ločili. V ugodnih pogojih dosežemo tako lahko poljubno dolgo vrsto individuov. Biologom je mogoče z natančno odmero hrane ohraniti posamezne individue žive (in ne da bi dali nove individue) skoraj leto dni. Vzrok te »nesmrtnosti« je svojevrsten: v tkivu teh polipov so namreč posamezne nediferencirane stanice, ki se lahko razvijejo v poljubne telesne stanice, kakor jih pač organi-

TELOH

zem potrebuje. Nadomestujejo stalno porabljene stanice.

Tako smo spoznali tri vrste nesmrtnih stanic, prvič diferencirane mladostne stanice vretenčarjev, Carelllove goje, drugič enostanična bitja, n. pr. Hartmannove alge, tretjič nediferencirane telesne stanice, kakor pri sladkovodnih polipih. A s tem na vprašanje o vzroku smrti diferenciranega organizma še nismo odgovorili. Ta odgovor bi nam

lahko dal samo poseben eksperiment. Najti bi morali organizem z visoko regeneracijsko (obnovitveno) sposobnostjo, ki bi stalno stvarjal novo tkivo iz diferenciranih in morda ostarelih stanic. Če bi takšen organizem z določenimi posežki trajno silili v regeneracijo, potem bi zvedeli, ali se dajo ostarele stanice pomladiti ali ne.

Po razpravi dr. L. Sperlinga

NASTANEK ČASOVNIH ŠTETIJ

KOLIKOKRAT SE JE SVETOVNA ZGODOVINA ZACELA Z »NOVIM LETOM«?

V prvem trenutku se nam bo zazdelo kar čudno, da so danes še stotine milijonov ljudi, ki štejejo svoj čas drugače, nego smo mi vajeni. A vendar je dejstvo, da živijo mnogi milijoni šele v l. 1311, drugi spet celo v 11. l. itd.

To dejstvo nam postane razumljivo, če pomislimo, da sta časovno štetje in koledar pač nekaj samovoljnega in da različna ljudstva različno gledajo na važnost dogodkov, ki so jim bili temelj za začetek njihovega štetja. Poučen primer nam je v tem pogledu naše štetje samo. Tega štetja niso uvedli morda že v I. stol., temveč šele l. 525. To je umljivo, kajti krščanstvo se je moralo boriti dolga stoletja, preden je prodrlo, a dokler ni prodrlo, poganskim in drugim ljudstvom seveda niti na um ni prišlo, da bi smatrali Kristusovo rojstvo kot najvažnejši dogodek svetovne zgodovine, po katerem bi bilo vredno računati čas, kakor je to storil rimski opat Dioniz, ko mu je papež Ivan I. l. 525 naročil, naj sestavi razpored velikonočnih praznikov za bodoče čase. Dioniz je za osnovo svojega razporeda vzel Kristusovo rojstvo in je leta štel od tega dogodka dalje. Ta dogodek se je po njegovem mnenju zgodil 1. jan. 754 l. po starem rimskem koledarju. Danes seveda vemo, da se je mož zmotil in da se je Kristus rodil v resnici v 5. ali celo 7. letu »pred Kristusovim rojstvom« ...

A tudi tedaj, ko je opat Dioniz končal svojo nalogo, krščansko časovno štetje še davno ni prodrlo. Še dolgo se je moralo boriti za »splošno« priznanje in šele okrog l. 800 je začela kancelarija Karla Velikega kdaj pa kdaj računati po njem. A še v oporoki Karla Velikega nahajamo besede, ki navajajo skoraj vse v njego-

vem kraljestvu običajne načine štetja: »Opis in razdelitev, ki jo je odločil vele-slavni in pobožni gospod Karel, cesar in vzvišeni, v letu učlovečenja našega Gospoda Jezusa Kristusa 811, v 43. letu svojega vladanja v državi Frankov, v 36. letu svojega vladanja v Italiji, v 11. letu svojega cesarstva, v 4. indikciji.« Indikcije so bile 15 letna davčna razdobja, kakršna so bila v navadi tudi pri Rimljanih.

Pozneje, ko je Dionizovo štetje že davno prodrlo, se je zgodila, kakor znano, še ta sprememba, da so stari julijanski koledar, po katerem so štel tudi kristjani, nadomestili s popolnejšim gregorijanskim. Velik del krščanskega sveta, vse pravoslavne cerkve, pa štejejo še danes po starem koledarju in so zato ta čas za kakšna dva tedna za nami.

Rimljane, ki so računali običajno po letu ustanovitve Rima, smo že omenili. Po našem štetju se je moral zgoditi ta dogodek 21. apr. 753 pr. Kr., a ta datum je seveda še veliko bolj dvomljiv od našega datuma Kristusove smrti.

Nadaljnji »rojstni dan« svetovne zgodovine je bil 8. jul. 776, ko je Korebos zmagal pri olimpijskih igrah, največjih narodnih slavnostih starih Grkov. Dotlej je vsak grški rod računal čas kakor je vedel in znal, od tega dne pa so ga računali po »olimpiadah«, dobah 4 let med dvema olimpijskima prireditvama. Bitka pri Salamini 1. leto 74. olimpiade, se je po našem štetju vršila tedaj l. 480 pr. Kr.

Cela vrsta ljudstev naslanja svoje štetje na dan, »ko je Bog ustvaril prvega človeka«. Da gredo mnenja o tem dnevu zelo narazen, si lahko mislimo. Nekateri menijo, da se je prvi človek rodil l. 6984 pred našim štetjem, drugi l. 3483 pr. n. št. Pravoslavna cerkev je dolgo časa ra-

čunala s takšno dobo, ki se je začela 1. sept. 5509 pr. n. št. V Rusiji je Peter Veliki to časovno štetje odpravil 1. jan. 1700. Židje živijo danes, kakor znano, na podoben način v l. 5695, kajti po njihovem mnenju je Bog ustvaril človeka 7. okt. 3761 pr. Kr.

Muslimani so si za osnovo vzeli Mohamedov beg (hedžro) iz Meke v Medino, ki se je zgodil 16. jul. 622. S tem dnevom se začenja njih štetje, ki so ga pa uvedli seveda dolgo po Mohamedovi smrti, namreč šele pod njegovim drugim naslednikom, kalifom Omarjem.

Sploh bi bilo zelo težko odgovoriti na vprašanje, kolikokrat se je svetovna

zgodovina že začela s »1. letom«. Samo v Indiji je v navadi preko 20 raznih časovnih štetij. A tudi visoko civilizirana in normizirana Evropa si ni popolnoma edina. Med francosko revolucijo so proglasili 22. sept. 1792, dan, ko so oklicali republiko, za prvi dan v novi svetovni zgodovini. To štetje je izginilo seveda kmalu, potem ko je po Napoleonovi zaslugi izginila tudi prva republika. Fašistični »pohod na Rim« 28. okt. 1922 naj bi bil tudi začetek novega štetja. Zato se ne smemo čuditi, če vodijo fašisti poleg običajnega štetja v evidenci tudi svoje posebno štetje, ki beleži danes 11. leto.

H. V.

ALBRECHT DÜRER

TRIJE KRALJI (lesorez)

SKOZI ČRNO GORO IN ČRNO GORICO

DR. ANTON DEBELJAK

Poslovivši se od Tomčevega Jan-ka, ki sem mu prejšnji dan skušal natvesti, da ima konj osem nog: 2 sprednji, 2 zadnji, 2 desni, 2 levi, smo popoldne sedli na avtobus in oddrdrali nizgor ob Pečanski Bistrici skozi divjo sotesko. Vozač je jadrno dirkal iz jadranskega v črnomoško porečje, dirkal navzlic vijugam, ne zavedajoč se pametnega švabskega nasveta: Raste nie, doch haste nie, dann haste (hast du) nie die Neurasthenie, t. j. Nikoli ne miruj, vendar nikoli ne vihraj, potem ne boš nikoli razdražljiv.

Spotoma naju je spremljevalec Tomec opozoril na neke rojake iz Solčave, ki delajo v bližini na žagi. Tu je Rugovo, ki je pred malo leti, rogajoč se državnih oblasti, zasedlo Jerinje in dva dni streljalo v Peč. Morali so jih s topovi ukrotiti. Sedaj je povsod mir in varnost: ako ni naša država nič drugega dosegla, je že to dosti. Avto kar žre velike ovinke visokega, hladnega čakora. Nova cesta je dobra. Kako jadno je bilo za severni del srbske vojske, ki se je l. 1915 umikala tod preko čakora! Po tej brezpotici je vojak največ trpel. Njegovo kalvarijo so opevali veliki tuji pesniki od Rostanda pa do D' Annunzia samega. Celo gospe so se spomnile herojev, n. pr. A. Reyeva (Aux Héros de la grande armée) n. pr. v kiticah La Retraite serbe, ki se končujejo:

Voilà, c'est achevé! la retraite impassible
De tout ce peuple serbe a fini tristement;
Sur ce chemin de croix et dans la nuit terrible,
Le sort d'un peuple entier passe tragiquement.

Takega naroda junaštvo si je upala zasmehovati italijanska radio postaja v Bariju, razglasivši umazan članek fašističnega lista »San Marco« iz Zadra. Beograjsko »Vreme«, kakor veste, jim je pošteno zabrusilo resnico v zobe: »Na svetu je narod, ki v vsej svoji zgodovini ne zaznamenuje nobene zmage, pač pa beleži same poraze. To je italijanski narod.« Odgovor je v francoščini objavil Echo de Belgrade 12. IX. 34. Duhovito se je izrazil Oué: »Italija je kakor zrezek; bolj ko ga tolčeš, bolj se širi.«

RUGOVSKA SOTESKA

Tod je dosti albanskega življa, ki je zelo žilav. Albanski pastir — mi pripoveduje spremljevalec — ubije pozimi glavnega ovna in sebe, kadar ni lesenja in krme za čredo. V Peči se je sukal okoli gostov pred kavarno bečec, ki je poljubljal tla, da bi kaj izmoledoval; a prekrizal se ne bi za celega juriša! Zato je čudno, da je moj rojak dr. Knavs mogel izpreobrniti tri arnavtske družine.

Sredi lanskega avgusta so listi poročali o šoferju Ronaldu Campbellu iz Gileada v državi Ohio. Mož je po avtomobilski nezgodi dobil vnetje možganov in zato neprestano govoril kot obseden. Čeprav je bil zaprt in zapet po naravi, je zdaj že par tednov blebetal in klepetal, razen kadar je po narkotiku zaspal. Slično bolezen je imel naš šofer Veljko Vuković, ki je neprenehoma žgolet vse mogoče popevke:

Dodji mi, draga, dodji
posle svete mise,
pokazačes mi sive
čarobne te oči ...

Na vrhu obstanemo tik nemškega avta, čigar lastnik uživa divni razgled v dolino, kamor nas povede veliko število zavojic. Tisoč prilik je, da zdrknemo v globočino. Na um mi je prišel modrijan Montaigne s svojo krilatico: »Najbolj se bojim strahu.« No, Veljko ima sijajne živce. Medtem ko zobljemo borovnice iz kozolcev, t. j. korcev od smrekovega luba, mu našepetam napev: Sedam kuća jednu kozu muze, još se hvali, da se dobro hrani... Toda on jo zna drugače:

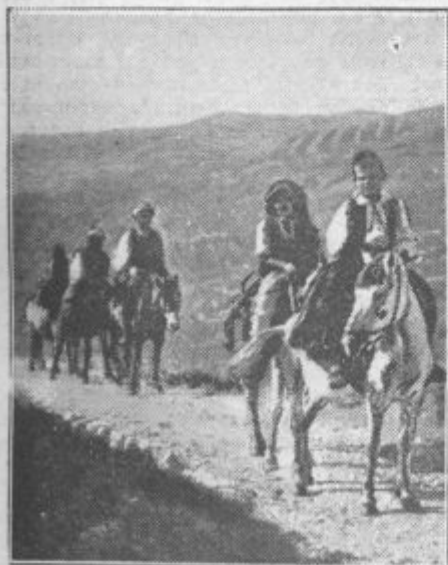
Cela Tuzla jednu kozu muzla,
još se fali da se sirom rani.

Prespali smo v selu Murini. Krčmar, velikan, ki je bival več let v Ameriki, ni imel vina. Na srečo je g. Tomec prinesel zelenko svojega s seboj. V hiši ni bilo tudi tihega koticčka, ki smo mu pri nas svoj čas dejali gajžlec (Häusel). Kaj ko bi se komu izmed nas pripetilo isto, kar se je Mujagi v gostilni na Dunaju! Ponoči ga je zabolal drob. Skoči iz postelje in tava po sobi, držeč se za trebuh, a ne ve kam bi. Tako izgublja po malem vsebino, dokler se ni za pečjo čisto oddahnil. Potem zaspi ko zaklan. Ker ga dolgo ni na izpregled, stopi hotelski sluga drugi dan v sobo in podrsne po podu:

»Farfluhter...!«

Mujaga, ki se je bil pravkar prebudil in čul kletvico, mu reče:

»To so farfluhteriči, a veliki farfluhter je za pečjo!«

MOTIV IZ ČRNE GORE

Drugo jutro 9. VIII. smo preko potoka našli hišico, ki bi se ji prilegal goriški naziv lajben ali lajden (Läubel), vzeli kopalne hlačke in pot pod noge, pa hajdi peš v Plav. Sonce se je kujalo, zato smo še laglje korakali, obirajoč lešnike, ki so me spomnili potoške rečenice: O mali maši so orehi naši. —

— Kod gre albanska meja? vprašamo prepotnika.

— »Granica ide s ové strané.« — A ta gora s snegom? — »To se zove Prokletija.«

Ta gorska krajina te hitro domisli sorodne bohinske okolice. Iluzijo podpira še nazivje: na vzhodu je Komarača, s druge strani Komarči, spotoma griček Gradec kot Ajdovski gradec. (E je gibljiv: ispod Graca. Čudno, da je Belić v srbohrv. Pravopis vzel pravilo, naj se naš e ne izpahuje: Korošeca, medtem ko se bo češki in ruski izpahal!).

Plavsko blato zavzema 5,4 km² površine, ki se pa vedno krči z zasipanjem kakor vsa jezera, oka, stavi, plesa na svetu. Leži nekaj nad 1000 metrov visoko in redi navzlic svoji plitkosti obilo rib, posebno postrvi. Mestece Plav tik njega je bilo nedavno večje: v Nar. Enc. str. 487 šteje danes Šobajić 296 hiš, str. 488 pa Vujević 350. Meni so rekli, da jih je 360. Srbi muslimani so v krepki večini. Glavna njih džamija je pretvorjena v osnovno šolo. Turški zna samo en trgovec, albanski pa mnogo starejših ljudi, Srednješolcev Plavcev študira 20 v Skoplju.

V Plavu sem po več dneh prvič ugle dal latinico: Ispostava Sreza Andrijevačkog. Uradništvo je deloma od nas: g. Pavlinić iz Ptujja, g. Rudolf iz Logatca, I. Gril je orožniški poveljnik v bližnjem Gusinju. Turizem bi se mogel tod krepko razviti, če bi bilo kaj stanovanj, tudi letovišče. Tako greš pa kar skozi, kakor je v juniju napravil dr. Alfred Šerko. Ko smo se okrepili s sirom in žganjem, smo zajahali tri kobilice in jo ubrali nazaj proti Murini (11 km). Ko smo bili iz Plava, sta moja tovariša poglala na splav in skok, kar pa zame ni bilo. Tudi dečka, ki sta nas spremljala, sta dirkanje težko zmagovala.

Poslovivši se od gospoda Tomeca, ki se je umaknil iz tega obrobka Črne Gore skozi črnogóricó, kakor imenujejo v srbohrvaščini črni gozd, črni les ali igličasti gozd — sva s solilebnikom smuknila z avtobusom v Andrijevico, mlado mesto v dolini reke Lima, ob kateri

ropotajo mlini in valjalnice. Po teh krajih je treba kruha dovažati, kakor kaže ime bližnjega Trebaljeba. Ker se je bilo napravilo na dež, sva zajadrala v »Jadran«. Medtem ko je v Peči vsakdo čepel pri svojem delu, tukaj moški pohajkujejo in salutirajo. Otrok te pozdravi: »Ljubim ruke!«

Tu se začenja področje najmočnejšega črnogorskega plemena Vasojevičev, ki se širijo v Rugovo in Metohijo. Med štirimi odvetniki je eden Maslovarić, čigar ime kaže na živinorejski okoliš. Eden pa J. Drljević, imenjak onega drja. S. Drljevića, ki je razpravljal o črnogorskem pravosodju. V tem okraju je doma R. Jojić — njegov rojstni kraj je Kranjska Gora — mož, ki je toliko deloval za spojitev Črne Gore z ostalimi deli naše države.

Romantična, globoko razrezana pokrajina se posebno lepo vidi s terase zunaj naselja, kjer stoji veža božja iz l. 1887, pa kateri je mestece krščeno. »Sej saborni svjatij hram« ima za družbo spo-

menik junakom, padlim med Viljemovo vojno: 750 do 800 imen je vklesanih v stebre! Na čepicah, kakršne so tod običajne, opašaš, uvezene štiri S, t. j. samo sloga Srbina spasava, ali kakor to čita dr. Niko Županić: Slovani so srce sveta.

Večer nama je krajšal visokošolec Vojislav Jovanović, sodelavec beograjske »Pravde«. O svoji ožji domovini se je izražal nekām nepovoljno: »Crna Gora ne zasluži posjet«, češ, da je za avto plačal 100 Din, na lističu pa je bilo pisano 80. V Gusinju je krčmar računal sobo dvojno: 1 dan do polnoči, 1 dan po polnoči! V »Jadranu« je nama neko sobo nudila natararica, odloživši svojo cigareto, za 15 dinarjev, njemu pa isto za 20, z motivacijo: »Kad ste naš.« Beli dalmatinec je po 16 Din. Moj drug dr. J. R. — za inženjerja so ga klicali, ker je imel vedno zemljevid v rokah — ni mogel dolgo pozabiti, da sva za solato dobila zgolj na kose razrezan paradižnik brez kakršne koli začimbe.

D A L J E

KAKO PESNIK USTVARJA

Pesnik Hermann Stehr je razložil v pisnu, ki ga je objavila berlinska »Literarische Welt«, kako nastajajo njegova dela.

»Že dolgo časa poprej, preden se sploh kaj vem o svojem delu, se me polašča velik nemir in razdražljivost; čutim vedno večjo potrebo po samoti ali po blaznih ekstravagancah in slično. Iz tega sklepam, da se pripravlja v meni nekaj novega, vedno bolj se mi približuje, je že v meni toda ko da je skrito za kako špansko steno ali za kako kopreno; slišim govoriti, pa nič ne razumem, čutim neko življenje, pa ga ne vidim. Dozdeva se mi, ko da ljudje in narava vedo za tajnost, pa jim je jaz ne znam izvabiti. Nenadoma pretrga kopreno bodisi postava kake osebe ali beseda človeka, ki je slučajno šel mimo, ali glas kake pesmi, sploh nekaj čisto brezpomembnega, in mene zajame delo s svojim najizrazitejšim prizorom, navadno s svojim končnim izidom. Moje oko ga vidi čisto razločno z vsemi podrobnostmi; vse vidim in slišim čisto telesno Polagoma se začenjajo tu pa tam pojavljati iz celote iztrgani prizori, kot se kažejo najvišji vrhovi pogorja, pogreznjenega v megleno norje, in so prav tako jasni in razločni kot je bil prvi prizor; in zavest ki stoj z navadno zavestjo ali pod njo mi da slutiti zvezo; ta je sicer čisto mrglena vendar jo nekako čutim. To so trenutki spočetja, ki se z njo ne da primerjati nobena sreča na zemlji...«

»Toda še vedno visi vse izven območja semije in mi ne da blizu, dokler se mi

končno ne odpro vrata sama od sebe. Potem prodiram dalje pod vodstvom nevidne, večje roke. Zdi se mi, ko da se oni svet spušča na to zemljo, znane hiše, ljudje, eter, potapljaajo vse v svetlobo še nikoli videno, ki mi razodeva na vsem nekaj do sedaj skritega. Vse življenje se v mojih delih, medtem ko pišem, v resnici dogaja okoli mene. Može korakajo skoli sobo, da vsa bobni, vpijejo, da me je groza, ljudje se jokajo, da se Bog usmili, smejejo se, da mi srce poskakuje. Včasih kaka oseba tako vpliva na me, da si za nekaj časa popolnoma podvrže mojo osebnost. Takrat sem čisto izpremenjen in se moja družba čudi mojemu novemu vedenju, novemu izražanju in novim nazorom. Moja beseda govori in se igra v meni čisto sredi družbe, in takrat nisem v družbi za nobeno rabo, sem čisto odsoten. Vsaka beseda prinese s seboj svojo idejo in jaz jo spoznam, kako mi postopno vse razodeva.«

ZAKAJ NE IZKRIVIMO

Naše krvne cevi leže večinoma tik pod kožo. Majhna praska zadostuje in že teče kri; saj je pod pritiskom. Sreča za nas, da se kri strdi in da tako kot zamašek zadelo poškodovano krvno posodo. Za to varovalno zmoglost našega organizma gre hvala trombinu organskemu katalizatorju, encimu (fermentu) Trombin spremeni pri krvi ki priteče iz rane raztopljivi fibrinogen v neraztopljivi fibrin. Fibrin povzroči potem strnjenje ki kri ustavi. Kri je torej tudi v temu oziru »sok čisto posebne sorte.«

ELEKTRIKA – VIR ENERGIJE

NAJVEČJA TEŽAVA JE V PRENOSU TOKA

Italijanski zdravnik Galvani je l. 1789. opazoval, da nastaja v dveh različnih kovinah, ki jih veže žabji krak, električni tok. Ta pojav je preiskal in ugotovil, da ga je pripisati solni tekočini med obema kovinama. To odkritje je dalo osnovo za razvoj raznih električnih elementov, ki sami lahko proizvajajo tok ali pa se ž njim prej napolnijo.

Takšni elementi pa niso mogli trajno zadostiti potrebi po toku. Iskali so novih poti. Velik pomen je dobilo v tem pogledu odkritje kodanjskega profesorja Oersteda l. 1820., ki je ugotovil, da električni tok, ki se pretaka skozi žico v bližini magnetne igle, to igro odklanja iz njene normalne severno-južne smeri. Odkril je s tem neko zvezo nad elektriko in magnetizmom. In v resnici je Arago še isto leto dokazal, da postane železna palica magnetna, če jo obdaja tuljava, skozi katero teče elektrika. Ta magnetizem so imenovali elektro-magnetizem. V mehkem železu izgine takoj, čim izključimo električni tok, a v jeklu ga še zmerom nekaj ostane, tako da je mogoče na ta način izdelati trajne magnetne.

V naslednjem času so ugotovili, da ima električni prevodnik, skozi katerega se v močnem magnetnem polju pretaka tok, stremljenje gibati se v določeno smer. Po drugi strani so ugotovili, da nastane v prevodniku tok, če ga premikamo v magnetnem polju. S tem so odkrili tudi pot za proizvajanje toka neodvisno od vsakršnih elementov. Cel prevrat je nastal, ko je Werner von Siemens 1867. odkril, da nastane v vsakem elektromagnetu neka magnetizma, tudi če se je tok že nehal pretakati. Dejal si je, da bo stroj s tem ostankom magnetizma proizvajal spočetka šibak tok, ki se pa da izkoristiti za proizvajanje močnejšega magnetizma. Polagoma bo stroj, ki se imenuje tudi generator, proizvajal močnejši tok, dokler ne doseže ta polne sile. Ta premislek je vodil do zgradbe generatorjev, ki dobavljajo galvanskemu podoben ali istosmerni tok. Poskusi pa so pokazali, da ne dobavljajo samo istosmerni tok, temveč tudi takšnega, ki se pretaka izmenoma v razne smeri in so ga zato imenovali izmenični tok. Ta ima različne važne prednosti. Električni tok določa-

ne napetosti je sposoben opravljati neko delo. Dobava električnega toka tovarnam in gospodinjstvom je tedaj enakovredna dobavi delovne sile.

Za prenos električnega toka uporabljamo žice iz bakra ali aluminija, ki morajo biti tem debelejšje, čim močnejši je tok, ki naj ga prenašajo. Žal pa kažejo vsi ti kovinski prevodniki nekaj upor, ki je škodljiv, ker povzroča izgubo električne zmogljivosti. Zato se trudijo izdelati vode tako, da bi imeli čim manjši upor. Istočasno zvišujejo obratne napetosti kolikor se da, da bi toki ne postali preveliki. Po sili prihajamo tako do prevodnih naprav, ki delujejo z visokimi napetostmi. Te so potrebne zato, ker se električne centrale ne dajo graditi povsod tam, kjer je električna energija potrebna.

Pri gradnji teh central odločuje v prvi vrsti pogonska sila za dinamo, ki je na razpolago. Prvotno so uporabljali v ta namen tlak segrete vodne pare, počasi pa se je uveljavljala tudi vodna sila. Ta ima pred drugimi prednost, da ne povzroča stroškov za transport premoga itd. Absolutni proizvodjalni stroški so pri teh napravah torej zelo majhni. Pač pa so stroški za naprave same odločno večji, ker je treba za dosego kolikor toliko konstantnega pritoka vode graditi drage jezove, umetna jezera in odtoke.

Prenos električne energije se v mestih vrši s podzemeljskimi kablji. Ti kablji so draga stvar, ker jih je treba izdelovati izredno skrbno, da so izgube toka po njih čim manjše. Na daljših progah uporabljajo zato rajši proste vode iz poedinih bakrenih in aluminijastih vrvi, ki jih nosijo visoki drogi. Posamežne žice imajo zelo visoko napetost, da ne postanejo toki brez potrebe premočni. Imenujejo jih zato vodi visoke napetosti. Napetost znaša v teh primerih običajno več nego 35.000 voltov, včasih pa tudi preko 100.000 voltov. Dolej so prenašali samo izmenični tok, ker dobi ta z vključitvijo transformatorjev lahko pošlabno napetost. Vodi na velikih progah, dalinovodi, pa imajo svoje posebnosti, ki povzročajo izgube izmeničnega toka. Ker teh izgub za istosmerni tok ni, so skušali opeševano uporabljati to vrsto toka za prenos na daljavo. Napori pa so bili doslej zaman, ker je

stlino težko graditi primerne diname, ki bi dajali zadostno napetost. Ker se istosmerni tok niti s transformatorji niti kako drugače ne da neposredno transformirati na višjo napetost in ker po drugi strani razen v izjemnih primerih pri zmogljivih generatorjih ni mogoče preko 6000 voltov napetosti, si pomagajo v najnovejših napravah za prenos elektrike tako, da proizvajajo najprvo izmenični tok 6000 voltov, ki ga transformirajo še višje na zaželeno napetost, ki jo s posebnimi pripravi spremenjajo v istosmerni tok. Ta tok gre potem preko vodov visoke napetosti do potrošnika. Tu se spremeni spet v izmenični tok, ki se spet transformira na potrebno napetost.

Ta način prenosa ima poseben namen, če gre za sklopitev več električnih omrežij. Dočim je to pri istosmernem toku zelo lahko, ker je treba paziti samo na to, da se obe napetosti točno skladata, je treba pri izmeničnem toku gledati še na to, da smerne menjave niso samo istovrstne, temveč tudi istočasne. Baš ti pogoji pa pomenijo često nepremagljivo oviro, če gre za to, da bi se sklopila razvejana in medsebojno zelo oddaljena omrežja. Sklopitev omrežij pa je danes ideal, kajti če ena centrala v sklopljenem omrežju ne dela, njeno omrežje vendarle ne ostane brez toka, saj ga dobiva iz drugega omrežja. Ert

NOVO LETO NA ZEMLJEVIDU

V božičnem zvezku našega obzorika smo se bavili s sledovi, ki so jih posamezni raziskovalci in cele odprave ostavile na zemljevidu s tem, da so ovekovčile v krajevnih imenih božične praznike, ako so dotične kraje odkrile na Božič ali pa so v dotlej neimenovanih krajih proslavljale ta važni verski praznik. Videli smo, da je površina zemlje zlasti v onih svojih delih, ki so bili šele pred razmeroma kratko dobo odkriti za kulturni svet, precej posejana z imeni, ki so v zvezi z Božičem.

Tudi Novo leto je pomemben dan, ne toliko v verskem, kakor v koledarskem pogledu, zato ni nikako čudo, ako je ta dan takisto često zastopan v zemeljski toponomastiki. Srečen začetek leta nam vliva veselo nado, da bo vse leto tako, ali vsaj željo da bi bilo tako. Morjeplovci, ki je po dolgi borbi s valovi in vetrovi na Novega leta dan prijadral v varen pristan, je imel pač še več razloga, da je smatral to okoliščino za dober pomen in ni mogel bolje označiti kraja, nego da ga je zvezal v imenu z Novim letom.

Najbolj zgodnje poimenovanje kraja po Novem letu je pripisati neznanemu portugalskemu morjeplovcu, ki je odkril otok Annobom (Dobro leto) ob zapadni obali Afrike. Dogodilo se je to 1. januarja 1471. in s kokosovimi palmami obrasli otok v gvinejskem zalivu še danes nosi to lepo ime. Blizu južne konice Južne Amerike leži otočje, ki sta ga

Holandca Le Maire in Schouten odkrila 1. januarja 1616. na svojem potu v Južno morje. Severni del tega otočja, ki sta ga raziskovalca najprej zagledala, je pri tem dobil ime Novoletno otočje. Slučaj je nanese, da se poldrugo stoletje kasneje (l. 1775.) zatekel v zavetje tega otočja znani James Cook in ker se je zgodilo to na prvi dan v letu, je pristanišče dobilo ime New Years Harbour (Novoletna luka).

Ime Novoletno otočje nahajamo vrhu tega še nekolikokrat na raznih straneh naše zemlje, v zmerno toplem pasu, na skrajnem severu in ob ravniku. V prelivu med avstralsko celino in otokom Tasmanijo je angleški kapitan John Blake odkril 1. januarja 1801. dva otočka, ki jima je dal to ime. Ob ledeni obali Groenlanda ob vhodu v »Zaliv groze« leži otočje tega imena, ki ga je opazil raziskovalec Koldewey na svojem nevarnem potovanju l. 1869-70. Ob severni obali pa je Skot Mac Cluer krstil na to ime dva otočja, ki pa nista obdržala tega imena.

Kapetan Sturt, eden izmed prvih raziskovalcev notranjosti avstralske celine, je na svojem potovanju iz Novega Južnega Walesa proti zapadu skozi brezvodno puščino naletel 1. januarja 1829. na potok, ki je njegovi žejni odpravi rešil življenje. Vodica je dobila ime New Years Creek (Novoletni potok), tamonje pogorje pa New Years Range (Novoletni hrbet).

V neprodirnem pragozdu ob gorenjem toku reke Rio Branco (Severna Brazilija), kjer nosijo tudi novejši zemljevidi označbo »neraziskano«, leži Lago d'anno bom (Novoletno jezero). Ob rajski obali Kalifornije južno mesta San Francisco najdemo na zemljevidu Novoletni vrh in Novoletni zaliv (Point Ano Novo in Ano Novo Bay). Pri teh dveh imenih se njun izvor sicer ne da z vso gotovostjo dognati, verjetno pa je, da so jih Španci odkrili na Novega leta dan.

Ko dobimo nove zemljevide iz Male Amerike, kakor je slavni ameriški letalec in raziskovalec Byrd krstil del južne tečajne celine, bo morda kaka gora, zaliv ali lednik nosil to ime, saj se Byrd mudi v ledenih odljudnih krajih ravno v mesecih, ko je na severu zima, kar omogoča raziskovanje na skrajnem jugu naše zemlje. Novo leto bo dobilo tako nove spomenike na zemeljskem globusu. tk

P. Schwingen: Skupina (Foto: F. Bruckmann, Monakovo)

ZGODBA O KREVSOVEM JURJU

CVETKO GOLAR

1.

Hladen večer je padal na vas, ko je Krevsov Jurij trdno zapahnil vežna vrata, obrnil ključ in še poskusil s kljuko, ako so dobro zaprta. »Sam vrag jih ne odpre, če tudi kremplje vanje zadere,« je veselo pokimal in se obrisal po čelu, na katerem so se svetile znojne kaplje. Tudi po licih se je podrgnil, rjavo zagorelih, in po bradi, ki je bila neobrita in vsa mokra od potu. Stopil je v hišo in se ogledal po kotih, kjer je bila razmetana stara obleka. Prižgal je luč in zagrnil okno, ki je gledalo na vrt, skočil je k drugemu ter je vsa po vrsti zakril. Široko se je zasmeljal, a takoj utihnil, kot da se je prestrašil lastnega glasu. Pomel si je roke, pretegnil prste, da je počilo v sklepih, in je še enkrat stopil k zadnjemu oknu. Zdelo se mu je, da je natrgan konec rdečega zagrinjalca, zato je obesil svojo suknjo čez okno.

»Mislim, da ni žive duše, seveda razen mene, ha-ha, in mojega angela varuha!«

Oddahnil se je in sedel za mizo. Potegnil je s prsti po rjavih brkih, in zopet so se mu zasmejala usta, in oči so se mu zableščale, ko je segel za srajco in prinesel izza nje usnjeno listnico. Še je vstal in zavpil proti durim:

»He, Tona, ali si doma?«

Ker ni bilo odgovora, je zopet sedel. »Saj sem vedel,« je pomislil, »da je ni doma. Saj je pravila, da gre nocoj k stari Jernaški. Kaj neki ima za njo?«

Skoraj so mu drgetale roke, ko je počasi odpiral predale, prsti so se mu tresli in poskakovali po trdem usnju, in pot na obrazu se mu je zbiral v debele kaplje. Odvil je rjav papir, in pred njim se je pokazal šop novih, lepih bankovcev.

Zgodilo se je to nekaj let pred vojno, ko se je dobro živelo in veselo pilo po naših krajih. Kmetje so morali sicer pridno delati in varčevati, zato pa so ob nedeljah radi poskočili po krčmah. In denar je bil bolj redek gost, zato je bil Krevsov Jurij deležen velikega veselja, ko je pasel svoje oči na dragocenih papirčkih.

»Zdaj sem pa na dobrem,« je tiho dejal in kar čutil je, kako gredu skrb od njega, kot bi se valilo kamenje po strmi drči. Privil je petrolejsko luč na mizi, ker se mu je zdelo, da gori preveč na

CV. GOLAR

široko in se kadi po izbi. Stopil je zopet k oknu, po vrsti od enega do drugega in je skrbno pogledal, ali ni kake špranje vmes, da bi se videlo na mizo. Zadovoljno je zagodel in stopil k slepe- mu oknu, ki je bilo za lesenimi vratci. Odprl jih je, poiskal steklenico, potresel z njo, da se je zapenila svetla tekočina, in natočil.

»Dobro ga je skuhal Omejc,« je glasno potrdil in izpil drugega. Postavil je steklenico na mizo in začel preštrevati bankovce.

»Kako ste lepi, čedni, kar rad vas imam, ljubčki moji!«

Božal jih je in prebiral med prsti, gledal jih je proti luči, da so odsevali rdeče in zeleno.

»O, pa težko sem vas dobil, seveda, ne zna vas vsak delati, in nevarno je! Oh, ljubčki moji, ne veste, kako je nevarno! Ne upa si vsak, skrivati vas moramo, oh, v ječo bi šla jaz in tisti, ki vas je naredil.«

Naštel je celo vrsto novih bankovcev po deset goldinarjev, nekaj po sto, in celo dva tisočaka sta bila vmes.

»Seveda niste dragi, ako bi vas lepo razpečal Presneto bi si pomagal, uh, kako bi si pomagal! Dolgove bi plačal,

Toni bi dal doto, in sam bi se oženil. I, zakaj pa ne! Sto goldinarjev sem dal, sto goldinarjev poštenega denarja. Zadenega volička sem moral dati iz hleva, da sem vas dobil. Gotovo se mi bo poplačalo, kadar vas zamenjam za dober denar. Ne vseh hkrati, lepo po malem, danes nekaj, jutri nekaj, tu malo, tam malo! Ha-ha-ha! Pa bom dobil nazaj denarce!»

Iznova je prešteval bankovce, jih mešal in zopet vsakega posameznega vzel med prste, in vsakokrat so se mu zasvetile oči, ko mu je spolzel papirček na mizo.

»Uh, pa daleč sem moral po vas, daleč dol pod Ljubljano, gor v tiste hribe, kjer bi mislil človek, da še brati ne zna. Pa je tam presneto moder možek, prebrisan, dober možek. Kakšna sreča, da sem zvedel zanj! Saj pravim, zdajle mi luč sveti! Samo pametno delaj, previdno kupčuj, in tam, kjer te ne poznajo. Uh, če bi me zalotili! V ječo bi moral, zaprli bi me, da bi več ne videl bega dne!»

Dovolj vas je, ljubčki moji, ako greste vsi po svetu. Srečno pot vam želim, da mi prinesete pravega, cesarskega denarja. Vsak na svojo stran morate, eden sem, drugi tja! Vas bom dal za volička, ki ga kupim v Kranju. Prodaj ga pa v Ljubljani za dobre denarje. Pa bom bogat!»

Udaril je s pestjo po mizi, in vsega je prevzela vesela misel. Zgrabil je steklenico in natočil. »Pa ga bomo pili, ne samo žganega, tudi vince bo teklo.«

Segel je s prsti v lase, ki so bili že bolj redki, ter se popraskal po temenu in široko zazdehal; potem je začel zopet prebirati bankovce. Oslinil si je prste, da so glasno počili, ko je v naglici šel preko njih.

»To so pa moje harmonike,« je rekel razposajeno.

»Zdaj pa morate iti spat, ljubčki moji, v tale skriti kotichek vas spravim, kjer je za vas najbolj varno. Pa naj se vam lepo sanja, kako bomo šli na pot in poskusili srečo. Lahko noč, ljubčki moji!«

Ko je varno zaklenil vratca v zidu in poskusil, ali je trdna ključavnica, je povsesil glavo in začel v skrbeh hoditi po izbi. Prišel se je z rokami za senca in premišljal. Kako mu je dejal tisti možak v Dolenjskih hribih?

»Nič se ne boj, samo pogumno po kupčiji! Naniž se malo, da boš zgovoren. Tako jih boš premotil, da se niko-

mur še sanjalo ne bo, da niso bankovci tiskani v cesarski tiskarni.«

Natočil je kozarec.

»Nekaj kapljice tele pijačice mi da zdravje in moč, da sem bolj hraber, zakaj navsezadnje je stvar hudo nevarna. Presneto, ako me zalotijo orožniki! Uklenili bi me in vlekli med ljudmi kot razbojnika.«

Stresel je z glavo, in kot bi se prestrašil zahrbtnih sovražnikov, je pogledal v okno. Zdelo se mu je, da so tisti trenutek zaškripala vrata, kot bi jih nekdo tiho odpiral.

»Ali si ti, Tona?«

Napeto je poslušal in nagnil glavo.

»Nikogar ni, ali pa — mogoče je kdo nastavljal ušesa in gledal v sobo?«

Planil je proti mizi in pihnil luč. Za trenutek je obstal kot ukopan in še zasopsti ni upal. Nenadoma se se stresle šipe, zašumela so zagrinjala na oknih, in oster zrak je zavel po sobi.

»Veter je, nič ni, oh, vsake sapice se bojim!«

V temi je zlezal za peč in se je odel z rjuho in staro očetovo suknjo. Obrnil se je nekajkrat po trdem ležišču, preden je zaprl oči.

2.

Krevsova hiša je stala ob cesti koncem vasi kraj malega jarka, po katerem se je pretakal potoček. Prijetno je bilo okoli med drevjem, vse je bilo v zatišju in samoti ne daleč od gozda, ki se je vlekel za vrtom. Hiša je bila napol zidana in s slamo krita. Bila je vsa zakajena in trhla ter precej zanemarjena. Ni bila popolnoma zapuščena, čeprav se Jurij ni dosti brgal za gospodarstvo, in se je z njim ukvarjala sestra, ki mu je gospodinjila. Razen nje je bil pri hiši star hlapec, ki je delal in pomagal na polju, kadar se ni potepel za nekaj dni in izginil, da ga ni bilo na spregled. Jurij pa je hodil po sejmihi, če se je mogel odtrgati od doma. Mešetartil je, in kar je pri tem zaslužil, je po navadi zapravil. Le včas je prinesel sestri za sol nekaj drobiža.

Tisto jutro ga je počakala v veži, ko je že napravljen stopil pred njo. Kurila je v peči in je ravno pristavila mleko k žerjavici. Že navsezgodaj je bila vsa potna po rjavem obrazu, in črnih las si še ni bila pogladila, ter je obstala pred njim gologlava in jeznih oči.

»Križ božji, Jur, kie imaš pa voľa? Kmalu bi se bila sesedla od strahu, ko sem stopila v hlev. Ali si ga zapil?«

»O, dobro jutro, Tončka, pa smo presneto nasajeni! Ali smo slabo spali, ali nas je snoči ujezila stara Jernaška?«

Veselo se je režal, ne da bi se zmenil za njeno togoto.

»Le kar tako delaj, saj jo boš sebi nagodel. Jaz grem stran, le doto mi pripravi!«

»A tako, Jernaška ti je dobila ženina? Ali je zal, ali je bogat, no reci!«

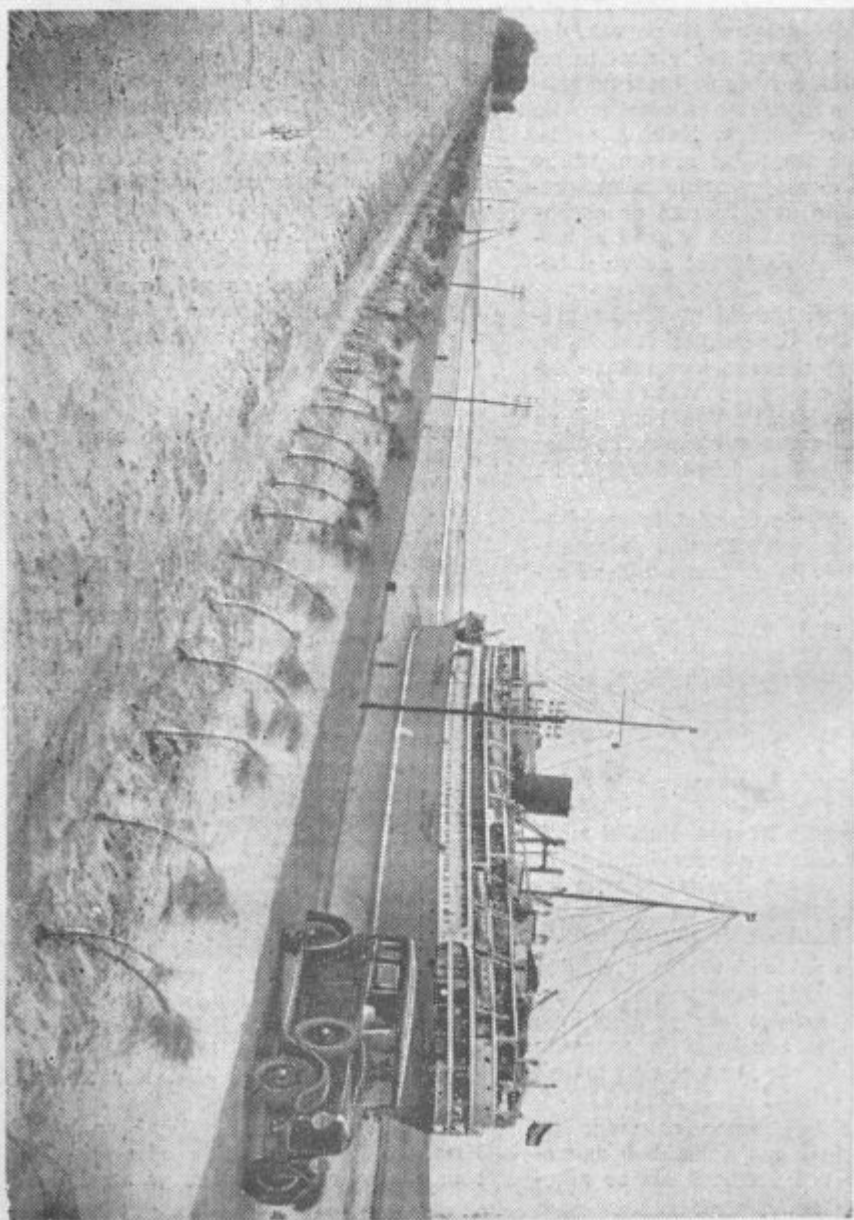
»Saj res, s čim pa naj gospodinjim, ako vse zapraviš! Povej, kje si pustil vola!«

»Le tiho bodi, Tončka, še danes grem ponj. V Kranj grem, prvi ponedeljek je v mesecu, in gori se bo živine kar trlo. Pa kako lepe živine! Mogoče ti pripeljem oboje, pisanko in pisanca. Saj je dosti prostora v hlevu.«

»Še dimo nam bodo vzeli, ako se boš samo po sejnih vlačil. So že hodili kupci po našem vrtu in cenili, koliko je vredna.«

»Zakaj jih pa nisi s polenom! Kdor ima kaj zahtevati od nas, naj pride v hišo! Zdaj bom začel drugače, in ne vem,

PREKOP V BORBI S PESKOM
Sueški prekop se neprestano bori s peskom, ki hoče uničiti delo človeškega duha. Ladje morajo voziti skozenj zelo počasi, da se obrežje ne sesuje, v zadnjem času pa so začeli saditi na obrežju rastline, ki naj bi zadrževale pesek

če me ne bodo prišli še na posodo prosit. Nekaj novega sem si izmislil, v Kranju je poceni živina, Gorenjci je imajo veliko pa lepe. Gor jo bom kupil za male krajcarje pa drago prodal.«

»Kdo ti bo neki dal brez denarja, ali misliš, da so Gorenjci od včeraj!«

»Kdo pravi, da nimam denarja? Ali nisem prodal vola?«

Udaril je po listnici in se veselo zasmejal. Vihal si je brke, si popravil ovratnik pri srajci in ker je bil še golorok, je potegnil suknjo s stola.

»Poskusi zares, da pridemo iz dolgov, saj veš, da nam gori streha nad glavo.«

»Nič se ne boj, je že vse tako narejeno, da mi sreča ne more uiti. Saj so bili drugi že na slabšem, pa so se izvlekli. Brdar je že slišal božen peti, pa se mu je na bolje obrnilo.«

»Sam Bog nas varuj, tisti je pa denar delal, če se ni hudobi zapisal. Samo na kaj takega ne misli!«

»Vse je dobro, da le pomaga, a jaz bom poskusil nekaj drugega. Saj bi ti povedal, pa je še prezgodaj.«

S PADALOM NA ZEMLJO

Pilot je pravkar zapustil letalo ter »letel« z velikansko brzino navzdol, dokler se ne odpre padalo. Na sliki, posneti med vajami na Ruskem, vidimo še več »letalcev« pod že odprtimi padali

»Oh, Jur, lepo si jo zavozil! Oče so nama pustili trdno domačijo, in zdaj bo vse šlo! Kaj bi rekli, ako bi to videli! In še ti si ves zapuščen, saj imaš komaj trideset let, pa si že kar plešast.«

»Jaz da nisem zal fant! Nevest imam na izbiro! Rajša mi pojdi po klobase, zdi se mi, da sta še dve pri hiši. Velik dan je že, in do Kranja imam dobri dve uri. E, še ni vseh dni konec, in tako do to boš dobila kot nobena pod zvonom, svetega Andreja.«

»Že vidim, da ne bo nič s tabo, samo norčije bi uganjal.«

»Zakaj, ali ti ne povem resnice? Ko bi vedela, kakšnega mačka imam nad srcem, bi se smejala, da bi se hiša tresla.«

Čez pol ure jo je mahal Jurij čez polje po stezi med njivami. S palico je mahal, in ker ga je žganje ugrelo, je začel veselo prepevati:

Tone Boben,
Micka Struna
sta pojedla
dva koštruna.

3.

Visoko je bilo že sonce in je močno peklo Jurja da je slekel suknjo. Ko je začutil listnico v malhi, se je spomnil:

»Stoj! Prelepi ste, ljubčki moji, popolnoma praznično ste oblečeni, in vendar je dolga pot iz cesarskega mesta.«

Vzel je iz žepa bankovce.

»Preveč ste novi, malo vas moram pomazati in obdrgniti, da se boste zdeli bolj poštene.«

Začel je rezati konce klobase, in z mastnimi prsti je mencial in svalkal bankovce. Prepognil in še po prahu na cesti je potegnil vsakega posebej, preden ga je zložil in vtaknil nazaj v listnico.

»Ha-ha, to si dobro naredil, Jurče! Predelano, vsak bo mislil, da vas je že najmanj deset kmetov valjalo po žepih!«

Prišel je do vasi sredi polja in moral je mimo zidanih hlevov, ko se je spomnil:

»Tu je bil pa doma Koširjev Janez, dober fant je bil, zato je pa umrl. Vasovala sva skupaj, in njegova teta nama je pravila čudne stvari. O kačah je znala zgodbo, ki se igrajo z zlatim jabolkom. Ako bi dobil tistega, pa bi mi ne bilo treba kupčevati s ponarejenim denarjem. Potlej bi dobil na kune tolarjev in šmarnih petic. Tako je dejala teta, stara ženska, ki je marsikaj vedela.«

Hodil je no meji med njivami, kjer je rastla na eni strani visoka rž, druga pa

je bila vsa rdeča od detelje, ki je cvetela in dišala.

»Zakaj nimam jaz tako lepih njiv, oh, vse bi bilo lepše, da sem bolje kmetoval. Nič mi ne bi bilo treba teh kupčij, o, to so hudičeve stvari.«

Na glas je zaklel in se obrnil, ali ga ni kdo slisal? Stopil je s steze na kolo-vozno pot in dohitel moža, ki je prihajal od Loške strani. Pozdravila sta se, oba sta šla na sejem, in Ločan je povedal, da gre kupit vola.

»Tudi jaz sem namenjen, da bi nekaj kupil, ako ni živina predraga. Denarja ni, denarja,« je tožil Jur. Ni se hotel izdati, da ima polno listnico.

»Tudi meni ga manjka,« je dejal Ločan.

»O, pa se že prebije. Na posodo sem nekaj vzel do jeseni, ko poredim in spravim v denar volička. Pri gorenjski živini se da nekaj zaslužiti.«

»Kakopak, presneto se mora paziti na vsak krajcar. Danes je denar drag,« je previdno Jurij obračal besede.

»Jaz pa le to pravim, poštenje je prvo na svetu,« je nenadoma izpregovoril Ločan.

»Brez tega ni nič. So ljudje, ki bi radi obogateli brez dela.«

Jurju je postajalo vroče. — O, hudič, mana, si je mislil, ali me pozna, da tako govori? Hud je bil, in najrajši bi bil eno priložil spremljevalcu, ki se je širok in majhen gugal zraven njega z velikim dežnikom v roki.

»Seveda se najdejo takšni, ki rajši postavijo. Po mestih jih najdeš več kakor na kmetih,« je pokadil Jurij onemu pod nos.

»O, povsod se najdejo, človek bi si ne mislil, pa je tudi na deželi dosti takih. Glejte, tamle po zimi, ko sem bil v Ljubljani, pa so ravno gnali orožniki nekega kmeta, ki je imel ponarejen denar.«

»To bi ga oženil,« je dejal Jurij ves togoten. Kar peči ga je začelo na prsih, kjer je imel listnico. — »Pa saj ne ve tale loška smojka, da ga imam tudi jaz? E, preneumen je, kje bi mogel slutiti, s kom hodi. Kar tje v en dan je bleknil, pa niti ne ve kaj govori.«

»Mogoče pa ni bil kriv,« se je nato potegnil zanj.

»Saj mu jih je kdo lahko vsilil namestu pravih. Saj se je že zgodilo, da so koga po krivem obsodili, pa se je izkazalo, da je bil nedolžen.«

»Jaz bi pa takšnega dal zapreti v najhujšo ječo, da bi nikoli ne prišel ven.«

V železo bi ga dal zakovati, kaj mislite, takšnega, ki spravlja ljudi v nesrečo.»

Jurij je gledal hudega Ločana, ki je mahal z dežnikom in zavijal in pel po svoje, da se mu je kar sitno zdelo. Hud je bil nanj in si je mislil: O, če bi mogel tebi eno zagosti!

»Vrag ne, ali ni nazadnje kak ubog siromak! Saj veste, včasih ljudje zavpijejo, potlej pa iz vsega ni nič.«

»Ne vem, zakaj se potegujete zanj! Kakor bi bili tudi vi eden od tistih!«

»Kaj meni to pravite,« je mislil zdiv-

jati, pa se je premislil. Nedolžno se je zasmel in ga udaril po rami.

»Vi ste pa res šaljivec, da vam ni para. Oh, kar dajte mi kaj takšnega blaga, vse vam razmenjam. To bi se imenitno imela! Oh, križana nebesa!«

Zakrohotal se je, na vso moč se je delal veselega, ali pri srcu mu ni bilo tako. Togota je rastle v njem, najrajši bi bil podrl in zabil v tla njega, ki mu je zbudil vest.

D A L J E

DR. SLAVKO JEŽIČ: UVOD U ILIRSKI POKRET I NJEGOVU KNJIZEVNOST

Zagreb, Književni život, 1934.

Dne 3. XII. 1933 sem na tem mestu prikazal dosedanje delo zagrebskega profesorja Ježiča, ki bo prihodnje leto dosegel štiri križe, a ima že veliko slovstveno prtljago. Sedaj nam je podal gorenji, jasno zasnovani in pregledno izvršeni spis kot začetek razprav o ilirizmu, čigar stoletnice se nizajo v naši dobi, n. pr. dovoljenje za Gajeve novine v listopadu 1834.

Pisec lepo začrtano razvija glavne poudarke v hrvatski povestnici vse od trenutka, ko je poslednji kralj Peter II. l. 1102 zaklical: Finis Croatiae! pa do 1843, ko je vlada zabranila ilirsko ime (str. 68), oziroma nekoliko dalje. O vodji tega gibanja, osebno vplivnem Gaju, pravi, da njegov problem še danes ni povsem rešen: kaj in koliko je želel v politiki doseči. Kolikor pa je gojil obče znanih smotrov, jih je dosegel — razen enega: Slovencev in Srbov ni mogel pridobiti za svoj načrt. Avstrijski Srbi — drugih ni bilo mogoče na glas upoštevati — so s krepko večino zavrnilili ilirsko ime, ker jim je bilo tuje in so menili, da z ocvanjem srbstva ohranijo sebe za bodoče združenje s kneževino Srbijo... O Slovencih pa se je Kopitar nadejal, da bodo hrvatske kajkavce stlačili v slovensko jezično in narodno skupino, kakor je Miklošič poskušal, da celo jezik svetih bratov s panonsko teorijo slovenizira (75), toda ta naučna zmota je že dolgo zavržena (35). Navzlic temu priznava Ježič: »Slovenci su ustrajnim radom na dizanju nacionalne kulture, a na osnovi svog slovenačkog jezika, uspjeli, da se uspješno od'rvaaju teškim navalama trajnih nastojanja germanizacije; oni su čak uspjeli da pobude poštovanje i svojih najljucih protivnika, pa da i do dana današnjega osiguraju impozantan kulturni razvoj, visoku nacionalnu svijest i dostojan položaj slovenskome narodu« (52).

Spotoma je pisec popravil neke »skupnice«, n. pr. to, da baje srednji vek ni poznal narodnostnega pokreta. Francozi so zadnja leta že večkrat pobijali tako trdi-

DR. SLAVKO JEŽIČ

tev, kažoč na Ivanko d'Arcovo. Razložil je paradoksan pojav, kako je mogel biti zaveden hrvatski plemič N. Zrinski odličan madžarski pesnik, kar bi bilo pozneje v dobi madžaronov (skrajša »madžaromanie«) nemogoče. Kako da se je Zagreb ogrel za ilirizem, ta panslavizem v minijaturi (61), pomoč ženstva po Draškovićeve brošuri (64—65), evo nekaj posebno privlačnih poglavij.

Glede jezika sem se tu pa tam malo spotaknil: prenešen (14), ponekod stoji prav: prenesen; germanizem: tomu nije tako (9) se da po Rožičevem priručniku »Barbarizmi« 2 izd. str. 68 popraviti. Enako zaboraviti (čakati) n. a. početi se (12). Nekateri nemilizmi so se korenito ustalili in prehajajo tudi v slovenščino od vzhoda.

A. D.

ZAROTA ZOPER SVET

ESSAD BEG

R O J S T V O Č E K E

AVTORIZIRAN PREVOD

G
P
U

26. oktobra 1917 je Trocki na seji petrograjskega sovjeta slovesno proglasil patetični stavek: »Začasna vlada ne obstoja več, naj živi sovjetska sila!«¹ Istočasno so izjavili redki boljševiški listi v Petrogradu, da je napočila zlata doba.²

Od zdaj naprej naj bi ne bilo nobene vojne, nobenega umora in siromaštva več. Vse meje, politične in gospodarske, naj bi odpadle, prav tako naj bi se odpravil denar. — Med ogromnim prebivalstvom prve socialistične države na svetu naj bi zavladali mir, enakost in blagostanje. Edino prava načela marksizma, ki so bila do

sedaj napisana le v debelih zaprašanih učnih knjigah bodočega odrešenja, naj bi se zdaj po vseh pravih znanosti svobodno razvila.

V Petrogradu, po finskih vaseh njegove okolice, na vsem tedaj še nikakor ne preobsežnem ozemlju sovjetske republike še ni bilo nobenih znankov o začetku nove dobe. V malih sobah Smolnijevega zavoda, kjer je bil sedež nove vlade, so sedeli komisarji in se bali. Prav nič jim ni še bilo jasno, ali so že na vladi ali še ne. Na ozemlju republike jih je priznavalo komaj nekaj polkov rdeče garde. Uradniki so stavkali, banka ni izplačevala naročil nove vlade, davki so prenehali, ministrstva in vsi uradi so bili zaprti. Nekje v istem mestu je zborovala tudi pravkar strmo glavljenja začasna vlada. S svoje strani je še izplačevala uradnikom plače ter se teoretično neoporečno in strogo birokratsko po vseh pravih državniške vede skupno z ostanki senata posvetovala o korakih za rešitev domovine in revolucije.³) Kdo je

ESSAD BEG

tedaj vladal nad Rusijo, je bilo popolnoma nejasno. Nobena od obeh vlad ni bila v položaju izvajati svojo moč.

Resnično moč so imeli v tistih dneh oni, ki so imeli orožje v rokah in ki so ga znali uporabljati. To so bili pred vsem mornarji, vojaški ubežniki in del množice, ki se je oborožil. To nižje ljudstvo je izvajalo svojo moč seveda samo v eni smeri. Uresničevalo je Leninov teoretični nauk: »Ropajte uropano« in ono prastaro geslo vseh ruskih upornikov: »Vi ste pili našo kri, zdaj hočemo mi piti vašo!«

V novi vladi še ni bilo nobenega, ki bi upal uresničiti to lahkomišelnost izrečeno načelo. Novi gospodje se niso še sprijaznili z mislijo terorja, saj se je večina njih komaj vrnila iz najmirnejših evropskih dežel, iz Švice ali iz Skandinavije. Bili so bolj teoretiki in učenjaki kakor pa revolucionarni praktiki. Vsakdanjih poslov niso poznali, še manj pa policijskih nalog države. Upali so kratko malo, da se bodo njihova teoretična načela z naredbami in časniškimi članki uveljavila tudi v praksi. Drugače je mislila cesta, ki je hotela ropati in moriti. Stoletna uporniška sila ruskega ljudstva se je morala sprostiti v spontanah izlivih živalskih grozodejstev. Rdeči teror

¹ Prim. Lev Trocki: »Moje življenje«, Berlin, S. Fischer Verlag.

² Prim. »Der Arbeiter und Soldat« od 28. X. 1917 in »Pravda« od 25. X. 1917.

³) Dimitrijeviški: Stalin, Založba Strela, Berlin 1930. — Steinberg: Das moralische Antlitz der Revolution.

boljševizma se je razvil iz ljudstva samega.

Začeli so mornarji iz Kronstata. Nekega oblačnega, mrzlega popoldneva so gnali sive admirale z zlatimi epuletami, korenjaške častnike in mladeniške mornariške kadete po ulicah trdnjave ter jih pometali v morje. Komur se je posrečila rešitev, tega so v naslednjih dneh ali linčali ali pa so ga privedli na ladjo ter ga potem vrgli v morje. Petrograjska duhal je z veseljem sprejela vest o izbruhu terorja.

V eni izmed dvoran državne bolnice v Petrogradu sta ležala tiste dni dva starejša bolna gospoda: bivša liberalna ministra Kokoškin in Šigarjov. Oba sta bila hudo bolna; oba izmed najboljših glav ruske liberalne inteligence, oba ministra v začasni vladi. Ponoči je vdrla v bolnico pod vodstvom mornarjev petrograjska duhal, ki je vlekla oba bolna starca na umazano in mokro cesto, kjer ju je množica raztrgala na kose.⁴⁾ Tako se je začel teror v Petrogradu. Ta brutalnost je vznemirila celo sovjetsko vlado, ki je zahtevala od mornarjev, da ji izroče povzročitelje tega zločina. Toda mornarji so vladino zahtevo odklonili: »Hočete biti ljudska vlada,« so odgovorili, »pa ste proti ljudski pravičnosti!« Vlada ni zahtevala več, kajti mornarji so gledali nanjo mrko in preteče, ker so se zavedali svoje moči.

Ljudska mržnja se ni ustavila samo pri ministrih, višjih častnikih in uradnikih. V prvih dneh sovjetske vlade se je ustavil stroj uprave, policije in sodišča, kar je povzročilo velik porast tatvin, ropov in umorov. Petrograjske ulice ponoči niso bile razsvetljene, na vogalih so oprezovale temne postave, ki so slačile mimoidočim obleke ter vdirale v trgovine in stanovanja. Nihče ni vedel ali so ti razbojniki zastopniki nove vlade ali pa delajo na svojo pest. Mornarji in petrograjska duhal seveda niso hoteli deliti svojega plena, strmoglavljene caristične države, z roparji, ki niso bili razredno zavedni. Zato so napovedali roparjem vojno ter so vsakega še tako malega tata in celo žeparja raztrgali na kose. Vsak dan so se videli prizori, kako so mornarji ali delavci vodili na zamrznjeno Nevo tatove in jih rinili v odprtine. Pri tem se je zbirala na ledu množica, ki se je zabavala s smrtnimi napori potapljajočih ter ugibala, kolikokrat

se bo ta ali oni še pokazal nad ledom.

V Petrogradu so bili dnevno umori in nihče ni mogel ugotoviti imen morilcev in umorjenih. Policije ni bilo, sodišča tudi ne, pred vsem pa nobene vlade, ki bi bila sposobna napraviti konec temu zločinstvu. V vladnih prostorih so še zmerom zborovali komisarji, ki se niso mogli zediniti glede teoretičnih pogojev svoje praktične oblasti. Odgovornost, ki je tako nenadno padla nanje, jih je težila ter so za Leninevim hrbtom skušali doseči koalicijsko z drugimi socialističnimi strankami, da bi zmanjšali svojo odgovornost. Nekateri člani nove vlade, med njimi tudi Kemenev, Zinovjev, Rjasnov in Rikov, so poslali Leninu pismo, v katerem so izjavili med drugim: »Ne moremo odobravati politike, ki se vodi zoper večino proletariata in armade. Zahtevamo sestavo socialistične vlade, ki bo obstojala iz vseh sovjetskih strank. Mnenja smo, da je razen te poti samo še ena: ohranitev čiste boljševiške vlade s sredstvi političnega terorja. Na to pot ne moremo in nečemo stopiti...⁵⁾

Med komisarji samimi torej ni bilo edinosti in soglasja. Tudi armada, ali bolje njeni ostanki, ni hotela priznavati nove vlade. Meščanstvo in uradništvo je bilo v odkriti opoziciji, po ulicah prestolnice pa je divjala duhal. Takšen je bil položaj sovjetske vlade v prvih mesecih njenega obstoja. Celo Lenin si je bil na jasnem, da so dnevi njegovega gospodstva v teh okoliščinah štet. On je bil prvi, ki je iznašel uspešno sredstvo zoper sovražnike. Ko je čital pismo komisarjev, ki so podali ostavko, je zaklical ves jezen: »Izključili jih bomo iz stranke ter jih aretirali!« Stalin, ki je bil baš navzočen, pa je pristavil: »Morda tudi ustrelili!«⁶⁾ Tako je padla beseda, naslovljena prvič na tovariše, ki naj bi odslej določevala usodo Rusije: Ustreliti! Ta beseda ni bila všeč večini strankinih tovarišev, ki so preživeli cela desetletja v Evropi. Leninov sklep, da je treba vladati s terorističnimi sredstvi, je vedno bolj odločeval. »Pot terorja,« je rekel, »je naša edina in neobhodno potrebna pot, ali morda mislite, da bomo brez brutalnega revolucionarnega terorja sploh zmagali?« »To je bila doba,« je rekel Trockij, »ko je Lenin pri vsaki primerni priložnosti skušal vcepiti tovarišem neobhodnost terorja.«⁷⁾

⁵⁾ Gl. Dimitrijeviški: Stalin, Berlin 1924.

⁶⁾ Dimitrijeviški: Stalin.

⁷⁾ Trockij: Moje življenje, Dimitrijeviški: Stalin.

⁴⁾ Miljukov: Zgodovina druge ruske revolucije, Berlin 1924.

ESKIMI IN CIVILIZACIJA

Zivljenje med prebivalci visokega severa je zaradi težkih življenjskih pogojev popolnoma svojevrstno in v nekaterih ozirih skoraj nepojmljivo za civiliziranega Evropeca. Najbolj znani in najbolj razširjeni so med njimi Eskimi, o katerih nam znani potopisec Colin Ross v knjigi »Križem po Arktidi« odkriva nekatere posebnosti, ki jim civilizirani svet na splošno ne posveča potrebne pozornosti.

Eskimi in sploh vsa plemena na severu so nenavadno zdravi rodovi, o čemer se skoraj z obžalovanjem pritožujejo vsi zdravniki, ki jih vlada sem in tja pošilja med nje. Zdi se, da tudi ne bo drugače vse dotlej, dokler civilizacija ne bo zanesla tjakaj nalezljivih bolezni in se Eskimi ne bodo še bolj priučili evropske obleke in prehrane, ki sta za ostro podnebje in življenjski način teh severnjakov vse prej kot primerna.

Tako so med drugimi dobrinami civilizacije celo elektrika, röntgen in bolnice sploh za Eskime naprave zelo dvomljivih koristi. Nežni Eskim se v bolnici še bolj razneži in posledica je, da je — če traja nega dovolj dolgo — za življenje med svojimi rojaki nespособen. V bolnici ga privadijo na razne udobnosti, ki se niti od daleč ne dajo spraviti v sklad z zahtevami, ki jim mora biti kos doma v roditeljskem šatoru. V bolnici živi kot princ; ob strani sta mu dve sestri in še dva domačina, tako da res ni čudno, če ga spravijo na noge kot »večnega bolnika«.

Vsi polarni raziskovalci, ki so na svojih pohodih zadeli ob Eskime, zaključujejo svoje doživljanje z njimi z željo, naj bi jih nikoli ne dosegla — civilizacija. Ta želja pa se žal ni izpolnila in prav malo je še pristašev tega plemena, ki bi jih ne bil že zašel val civilizacije. Sreča je še, da je prišel do njih razmeroma pozno in je širjenje njenih blagoslovov — vsaj na kanadskih tleh — v rokah preudarne kanadske vlade ki je leno noskrbela, da ostanejo Eskimom čimbolj ohranjeni vsi davní običaji in pogoji za življenje.

Če se hoče doseči, ta smoter, je treba Eskimom pred vsem prepričati šolski obisk in zdravljenje v bolnicah. Raš v teh dveh smereh pa najbrže tudi kanadska vlada ne bo mogla biti dovolj

ESKIMSKA LEHOTICA

vztrajna, dasi se zaveda, da so končne posledice šolanja in zdravljenja za te žilave naseljence krutega severa večinoma pogubne. Saj je končno tudi barbarstvo odredi jim vse te dobrote, toda zanje je takšno »barbarstvo« večja dobrina.

Evropska šola eskimske dece ne more naučiti tega, kar potrebuje za življenje, v katero se mora spet povrniti in v kateremu mora ostati po volji kanadske vlade. Učinek je baš obraten. In z zdravniško preskrbo — ni mnogo boljše! Kjer je potrebno in izvedljivo, naj se Eskimu omogoči zdravljenje pri zdravniku ali v bolnici. Toda evropski zdravniki ne bi smeli pozabiti, da živi preprosti Eskim v pogojih in okoliščinah, v katerih je še tako skrbna zdravniška nega bolj v škodo kot korist, posebno če je samo zasilna kakor v teh krajih ne more biti drugačna.

Eskimsko telo ima še v sebi vso zdravilno moč živali, eskimska žena vso odpornost zdrave in močne živali. Mlada eskimska mati se sama — ko se ji bliža težka ura — umakne v šator, rodi brez tuje pomoči in vstane običajno še istega dneva ter spet opravlja vsakdanje posle. Svoje dete doji tri do pet let.

Toda nastonili so že kanadski vladni zdravniki ki so se vrnili iz severnih krajev, z zahtevno, naj bi eskimska mati dobivala po porodu kondenzirano mle-

ko, sadne sokove in kekse ter tako odstavila dete že po 9 mesecih; s tem — pravijo — bi štedila sebe in svoje moči, ki jih troši zaradi dolgoletnega dojenja. Toda prav odtod izvira ona nerazumljiva odporna moč eskimskega otroka, prav odtod črpa one čudovite sile, da v najnežnejši dobi s starši vred prenaša vse napore neusmiljenega podnebja in ga mati lahko ob 30 ali 40 stopinjah mraza golega pusti na prostem.

To dolgoletno dojenje je tudi naravna zapreka, da bi število rojstev zraslo preko mere, ki bi v severnih krajih ne bila znošna. Eskimi so tako nežni roditelji kot vsa najbolj preprosta plemena. Toda že sedaj morajo sem in tja poseči po najstrašnejšem sredstvu, če se družina pomnoži tako, da je roditelji ne morejo več vzdrževati. Žrtve tega odstranjevanja so — kakor pri Kitajcih — deklice; zadušijo jih takoj po porodu, še preden jim dajo imena, ker do tedaj po njihovem še nimajo duše.

Deček zraste v lovca in lahko sam skrbi za sebe, pomaga pa tudi staršem, ko ostarijo. Deklici pa je treba rednika. Ker pa tudi moški ne more biti brez tovariša in je zaradi umorov novorojenih deklic število ženskih mnogo manjše, je običaj, da otroke zaročijo še pred rojstvom... Če pa tudi o porodu ni nikjer v bližini snubca in starši še nimajo sina, se izvrši nad novorojenko strašna usoda.

Kakor je ta običaj za naše pojme pretresljiv, je vendar samo posledica trdih in neizprosnihih naravnih zakonov, ki vladajo nad tem plemenom. Če šteje družina le enega člana več pri jedi, so v nevarnosti za življenje vsi ostali. Razen tega potrebuje Eskim za življenje na tem svetu sina kakor ga potrebuje Kitajec za življenje po smrti. Zaradi tega najde vdova s sinom lažje snubca kot dekle; kdor ima sina, je preskrbljen za starost. Ganljivo je na primer opazovati, kako ti »divjaki« skrbe za ostarele; neredko se vidijo mladi ljudje, ki na hrbtu prenašajo svoje starše s čolnov v šatore, pa spet odtod nazaj v čolne. Seveda pa tudi stari ljudje cenijo svojo mladino, če vidijo — tudi ti primeri niso redki — da je njihovo breme za mlade prehudo, se prostovoljno poslovijo od sveta.

Vse to je za nas tuje in odvrtno in že čitanje taknih stvari je povsem drugačno kot opazovanje. Toda, vsaka

življenjska oblika, ki jo je nekeje ustvarila narava, je celota zase; če ji odvzamemo le del, se začne polagoma rušiti. Zato je bil tudi učinek evropske civilizacije pri vseh preprostih narodih tako usoden. Zajela jih je v času, ko je bila Evropa prepričana, da jih bo osrečila, toda zdaj je že znano, da je bila prinesla najmanj toliko blagoslova kot prekletstva. Toda spoznanje je prišlo prepozno! Velika večina preprostih narodov je že iztrebljena ali sploh uničena, zastrupljena in ponižana v siromašne lutke belega človeka. Eskimi so edini med maloštevilnimi naravnimi narodi, ki jih še ni uničila življenjska oblika in svetovna slika civilizacije. Gotovo bo tudi zanje prišel čas, ko bodo klonili v oklepu evropsko-ameriške civilizacije, ki postaja iz leta v leto tesnejši. Upanje pa je, da se bo to spremenilo počasi in postopoma ter bodo Eskimi, ki so za dokončno osvojitve in odkritje polarnih ozemelj civiliziranemu svetu neobhodno potrebni, še dolgo ostali tako zdravi in odporni, kakor jih je ustvarila najboljša mati — narava. str

STRUPENE KUŠČARICE

Te kuščarice najdemo samo v Gran Chacu, to je v ozemlju, za katero se v zadnjih letih krvavo borita južnoameriški državi Bolivija in Paraguay. Taka kuščarica postane dolga do sedemdeset centimetrov in ima kakor igla ostre koničaste zobe. Njen ugriz je skoro vedno smrtonosen. In poleg tega ima ta kuščarica še lastnost, da hodi samo ponoči na roparske in morilske pohode.

B. Zimmermann: TKALKA (lesorez)

Ž E N S K A O D I S E J A

Gospodična Hester Stanhope je oseba, ki je zamamila že nekajkrat pesnike in pisatelje. Med zadnjimi je P. Benoit. Gospa Joan Haslip je nedavno objavila nje življenjepis. Ob koncu 18. stol. se je Hester rodila prenapetemu, napol blaznemu očetu na gradu v Kentski grofiji. Njen oče, pristaš francoske prekucije, se je delal najhujšega jakobinca in se dal ogovarjati »državljan Stanhope«, kar pa ga ni oviralo, da ne bi bil nastopal v svoji okoličici kot neznosen trinog.

Njegova hči, obenem nečakinja velikega Viljema Pitta, je podedovala njegov značaj in njegovo prenapetost. Bila je nadarjena, ne pa kdove kaj učena. Ko ji je dvoril Mihael Bruce, ga je nekoč vprašala: »Kdo za vraga je bil Teokrit?« Zaljubljenec se ni mogel ubraniti odgovoru: »Gospa, ne vem, kaj naj bolj občudujem, vaš izredni bistrc ali vašo izredno nevednost.«

Čudno jo je vlekel k napol prismojenim ljudem, kakršni so bili lord Camelford, kričar Loustenu, krvnik Hamady na Libanonu. Njena narava ni prenašala nobenih spon in vedno je živela izven vseh družabnih oblik. Ze v rani mladosti je zapisala: »Da smem le jaz po svoji volji ravnati, potem mi je vse eno, ali tudi drugi delajo po svoje.«

Z ostrim jezikom si je nakopala mnogo sovraštva. Tako je bila po smrti svoje babice brez zaščite. Ko se je njen stric V. Pitt l. 1804 vrnil v državno službo, jo je doletela sijajna, čeprav kratka vloga: kot gosposinja je sprejemala goste v hiši strica, ministrskega predsednika. Po njegovi smrti (1806) je pasla dolgočas, nato pa pričela tavati po svetu. Trideset let je prebila po Vzhodu. Hester je obiskala Carigrad, Damask Hamah itd. »Prievrknjena Angležinja« je dosegla velik uspeh pri iztočnih narodih. Veljala je za prav bogato in sprejemali so jo kakor kraljico. Posebno Turki so jo čislali. Menda jim je ugajala nje samozavest in moštost. Ko jo je zadel brodolom v Egejskem morju, ko so jo sredi puščave pustili izdajalski vodniki, ko je hudo zbolela v Džunu, ko jo je preganjal paša Ibrahim, se ni dala potreti in je kljubovala usodi.

Višek njenega življenja je bil pač njen prihod v Palmiro. Ivana Haslipova takole opisuje njen triumf: Na podstavcih stebrov so stala najkrasnejša dekleta dežele, ostre prsi in vitka bedra so jim bile komaj zastrite s tenčico. Ene so držale vence, druge so vihtele palme. Ko se je lady Hester približala živemu plotu, je vse okamenelo vpricho nje, za njo pa so se mladence usipale v spreved plesatic. Pod slavo, ki ga je dala postaviti Zenobija na proslavo svojim zmagam v Egiptu, je spreved obstal in najlepša zagorela soha

Lady Hester Stanhope

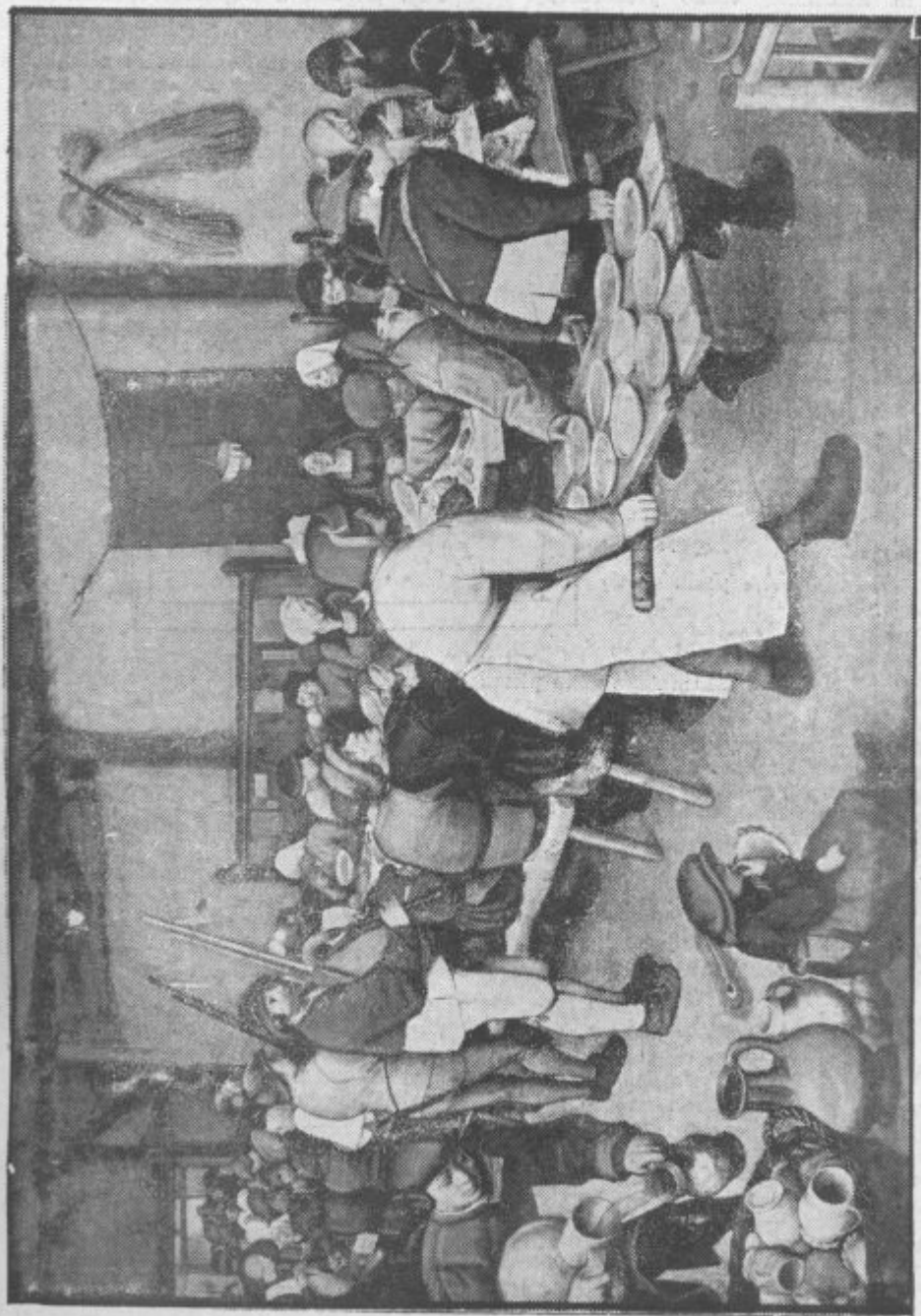
je stopila s svojega podstavca ter položila gospodični Hesteri krono na glavo, medtem ko so stari in odlični možje peli hvalnice, mladina pa je vmes svirala. Petnajst sto oseb jo je klicalo »Melika«.

Ali je bila lady Stanhopeova zares prismojnjena? Obilo črnila so raziskovalci o tem že porabili, toda zastavka niso rešili — kakor tudi Hamletovega ne. Gotovo pa je to, da se je po kužni bolezni, ki jo je prebila l. 1814, vedla čedalje bolj zmedeno. Vdajala se je vražam, se ukvarjala z okultizmom, nemara z mrvico hvastaštva. Takrat, ko je Napoleon pobegnil z Elbe, je začela brakati po namišljenih zakladih v Askalonu. Postala je žrtev halucinacije, blodnega privida in prisluha, kakor da ji je sojeno stopiti kot Mesija v Jeruzalem. Njen srd na Anglijo in Evropo se je prelevil v progonsko blaznost. Potratnost in popolno neumevanje istinitosti sta jo spravili na beraško palico. Pridružila se je sušica, ki jo je izpodjedala. S 44. leti je bila brez prijateljev v obupnem položaju. Z je-kleno voljo pa je nadaljevala svoje sanje o vladanju. Imenititi se je znala celo možem kot Lamartine. V Sidonu mu je povedala, da je po svojih prednikih orienta-

lec: Alah-martin! nekaj smešnega in obenem turobnega je v zadnji njeni sliki, ko na svoji trdnjavi v Džunu izziva pašo Ibrahimu in podžiga Druze na upor. Padla je v boju proti nemilemu sovragu, ki je bil neprimerno močnejši.

Takšno je bilo življenje libanonske kraljice. Vredno ga je čitati v celoti. N. K.

»KMEČKA SVATBA« (slika holandskega mojstra P. Brueghela 1525—1569; gl. žis knj. 15, str. 173)

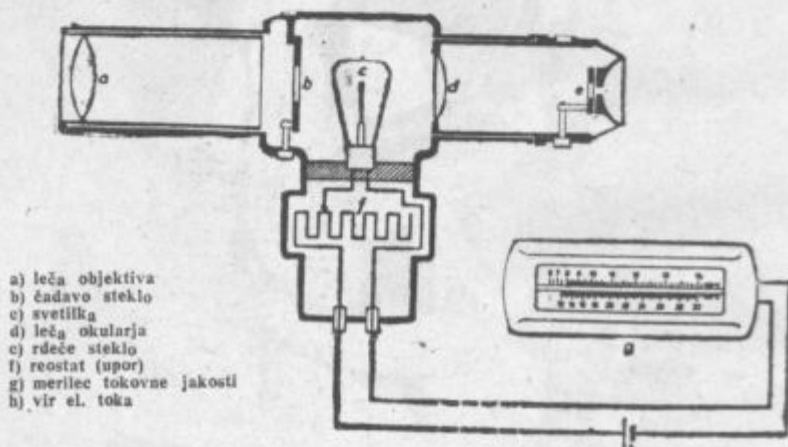
TEHNIČNI OBZORNIK

DALJNOGLED, MERILEC VISOKIH TEMPERATUR

Meritev visokih temperatur v območju 1000 do 2000 stopinj je v mnogih industrijah neodložljiva operacija. Saj je na primer v keramični industriji, ki izdeluje porcelan in kamenino, vsako prekoračenje prave temperature izdelkom v kvar ter povzroča površ še dokajšno potrato goriva. Tudi v železarskih industrijah je važna temperatura: v Tomaževi hruski ali martinari, kjer je od nje odvisna in važna kakovost vlitih predmetov, v valjarni, kovačnici in varilnici, kjer zavisi od nje trdnost, žitkost in odpornost obdelane tvarine.

telesa. Na posebnem ampermetru lahko neposredno nato odčitamo temperaturo.

Ker pa je ta način ureditve upora neokreten — opazovalec mora namreč imeti električni upor in merilec obešena preko vratu — so v najnovejšem času poenostavili opisani pirometer. Odpravili so električni upor z merilcem tokovne jakosti vred ter ju nadomestili s sivo obarvanim prozornim klinom, ki ga more opazovalec z lahkoto premikati pred objektivom, dokler se barva na ta način oslabljene svetlobe z žarečega telesa ne ujema z barvo nitke. Temperaturo more opazovalec odčitati nato kar na klinu.

Shematska slika pirometra z žarilno nitko

Do sedaj so si pomagali mojstri in delavci v plavžih in drugih obratih z opazovanjem barv segrelih snovi ter iz njih z laiku vprav nedojemljivo spretnostjo določali temperaturo temnordečega, rumenega ali svetlo žarečega telesa. Ni čuda, da je skušala ta način določevanja temperature uporabiti tudi tehnika pri zasnovi znanstveno neovrgljivega ter praktično uporabljivega postopka za meritev visokih temperatur. Novi postopek sliči v bistvu merjenju svetlobne jakosti, kjer primerjamo svetlobo normalne sveče z žarnico ali drugim svetilom s tem, da premikamo obe svetili vsakeb, dokler ne dobimo na primerni zaslonki od obeh svetil enako svetli lisi; iz razdalje svetil od zaslonke izračunamo nato jakost svetlobe.

Mesto normalne sveče uporabljamo pri meritvi visokih temperatur žarečo nitko električne žarnice. Da si opazovanje — oziroma primerjanje — nitke in žareče snovi čim bolj olajšamo je vdela žarnica v daljnogled, s katerim opazujemo. Pri opazovanju moramo toliko časa spreminjati barvo nitke, da se ujema z barvo žarečega

Ne da bi se spuščali v podrobno razlago orisanega pirometra, naj samo omenimo, da mu peresna teža 600 gramov, uporaba

Poenostavljeni pirometer

navadne žepne baterije za segretje nitke ter velika natančnost (nekaž promilov) obetajo stalno uporabo v plavžarskih, steklarskih in sličnih industrijah. tma

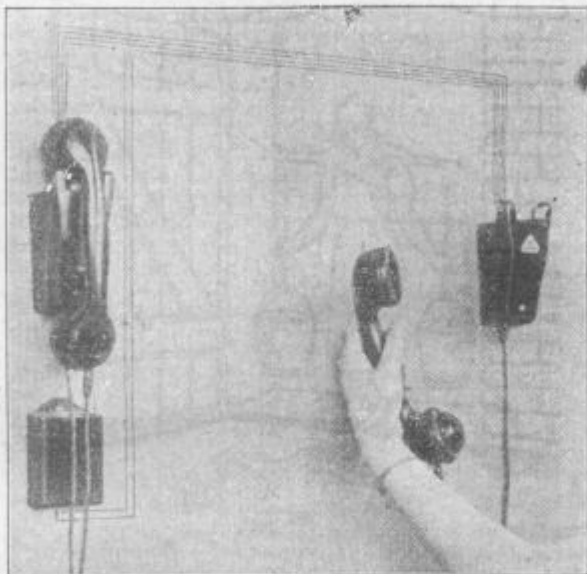

HIŠNI TELEFON

V večjih stanovanjih, v rokodelskih in obrtniških obratih ter v vilah in enodružinskih hišah vidimo še danes tu pa tam govorilno cev, ki veže kuhinjo z jedilnico, prodajalno z delavnico ali stanovanje z obrtniškim prostori. To predpotopno sredstvo ni mogel še nadomestiti hišni telefon zaradi tega, ker ga sploh ni bilo. Industrija je namreč temu dokaj važnemu

avema krajema, oddaljenima največ 500 metrov. Nova priprava je zelo enostavna; kot električen vir ji zadošča običajna žepna baterija. Napeljavo nove in trajne telefonske zveze, ki obstaja iz štirih žic, more s pridom izvršiti vsak lajik.

Podrobnosti o novem telefonu nam posreduje slika. Na njej vidimo ročni govornilni aparat in škatlico s stikalom za signaliziranje. (tma.)

sredstvu za medsebojen sporazum posvečala vse premalo pažnje. Izdelovala ga je namreč le kot igračo, ki ni bila niti zanesljiva še manj pa dalj časa uporabna.

Tej pomanjkljivosti namerava odpomoči nov hišni telefon, s katerim bo omogočena zanesljiva telefonska zveza med

KMETIJSTVO IN TEHNIKA

Posredna povzročiteljica mnogih nesreč na deželi je tema. Saj so vse nesreče, ki se izvrše v temi, mnogo večje od onih podnevi. Tudi pri izbruhu požara, kjer mora posredovati gasilstvo, ali pri poplavih je nezadostna razsvetljava dvorišč in vhodov že večkrat povzročila velike gmotne

Sl. 1.

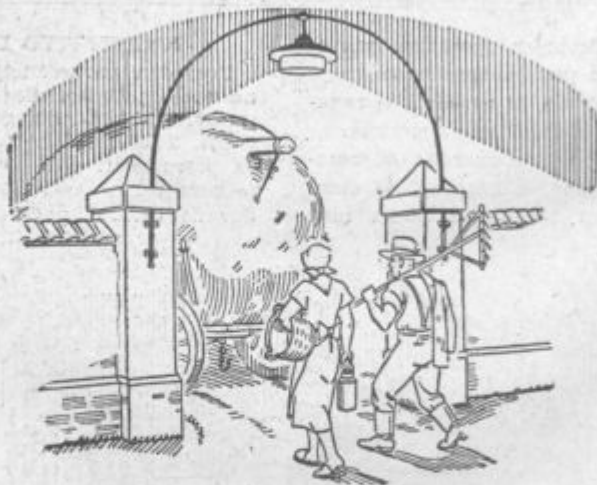
izgube in zahtevala celo človeške žrtve.

Dvorišče mora biti razsvetljeno na ta način, da ga je moči pregledati z dohodom k posameznim poslopjem vred (slika 1). Najsmotrenejša je razsvetljava tedaj, ko je luč pritrjena neposredno nad

S temi predlogi nikakor ni obdelana vsa na prostem nameščena razsvetljava, ki jo rabijo podeželska dvorišča in vrtovi. Podana sta le opozorilo in načrt, kako naj bi v posameznem primeru razsvetljava bila, da bi se z njo s pridom upirali mno-

SL. 2.

SL. 3.

posameznimi vhodnimi vrati. Ta način napeljave luči je še posebno enostaven zaradi tega, ker je električna napeljava že itak v poslopju (slika 2). Paziti moramo tudi na dobro razsvetljavo glavnih vhodnih vrat (slika 3).

goterim nesrečam, ki neusmiljeno napadajo baš našo vas.

(tma)

Č L O V E K I N D O M

MANJ POHIŠTVA — VEČ PROSTORA

Manj pohištva — več prostora, to je načelo današnjega modernega človeka. Morda je prav današnja nemirna doba pripomogla k temu, da išče sodobni človek mirnih oblik v svojem domu, kjer se telo in duh spočijeta od vnanjega hrupa in pehanja.

Temeljito pomesti od časa do časa svoj dom, odstraniti iz stanovanja vse, kar je nepotrebne in preživljenega, otresti se vseh sentimentalnih spominčkov in jih magari

rešena, ne da se o tem kdo ve kaj razpravljati. Današnja ženo okupira marsikaj izven doma, o čemer se ženam pretekle dobe ni sanjalo ni. Koliko žen-gospodinj je zaposlenih v javnosti, na katerih pa kljub temu leži vsa odgovornost domačega gospodinjstva. Razumljivo je tedaj, da bi današnja žena ne mogla zmagovati tega in onega, če bi ne bilo v gospodinjstvu toliko poenostavljenja, posebno v opremlitvi. Pospravljanje stanovanja z gladkim, preprostim toda elegantnim pohištvom, ki ga je

Odlična lepota neprenapolnjene sobe

zabiti v zaboj in hraniti v podstrešju, sebi pa narediti več prostora v stanovanju, postaviti vanje le to, kar potrebujemo, to je zahteva današnjega časa.

Človek v resnici mnogo manj potrebuje, kakor si domišlja. Čeprav luksuz današnjega časa v marsičem nadkriljuje razkošje pretekle dobe, se je vendar v tem pogledu marsikaj izpremenilo. Človek je postal pred vsem bolj praktičen. Ne mara zagate v svojem stanovanju, hoče prostora, zraka in sonca in prav zato je poenostavil opremo.

Današnja gospodinja ni samo za to tu, da ometa stene, pometa in svetlihlči pode, briše prah s pohištva in ga po zamotanih rezbarijah in okrasnih izlizuje s čopičem. Življenje zahteva dandanes več od nje. Če je bilo našim babicam edina briga kuhanje in pospravljanje, je to današnji gospodinjki skoraaj postranska zadeva, ki pa mora biti vsekako z vso vestnostjo in natančnostjo

po sobah le toliko, kolikor ga je res potreba, še kmalu opravljeno.

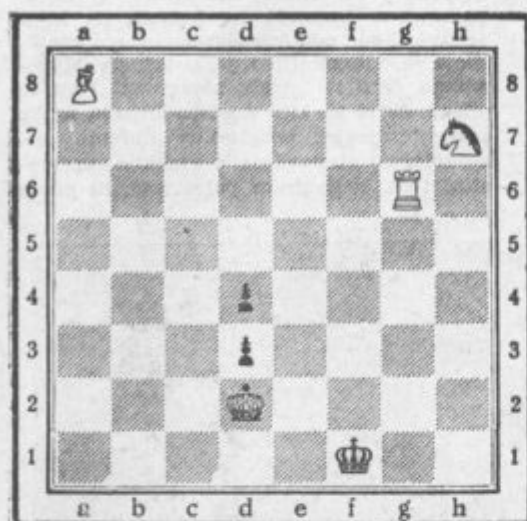
Zal, je še mnogo ljudi, ki se ne morejo sprijazniti s temi modernimi nazori, ne morda zato, ker bi ne uvideli prednosti in lepote v tem, marveč iz enostavnega razloga, ker imajo še iz »boljših« časov ta ali oni del pohištva, ki ga iz neke pietetje nočejo umakniti iz prenapolnjenega stanovanja.

In vendar, ko bi se taka gospodinja enkrat odločila in bi temeljito pospravila in odpravila nepotrebno navlako, bi se sama čudila, kakšen uspeh, odnosno efekt bi dosegla v svojem stanovanju, s svojim čeprav nemodernim pohištvom, če bi ga namestila po sobah le toliko, kolikor ga je res treba. Čudila bi se, koliko manj dela bi bilo s pospravljanjem, koliko manj zagaten, pač pa svetel in zračen bi postal dom. I. D.-U.

PROBLEM 104

E. B. Cook (1868)

Mat v 4 potezah.

Rešitev problema 102

1. Lg7—d4!, Le3 : d4 (a) 2. e2—e4 mat.
1. d7—d6 (b) 2. Dc7—c4 mat.
1. ... Tb2—b5 (c), Dc7—b7 mat. Izločitev obeh črnih tekačev.

Rešitev problema 103

1. Tb7—h7, Kd4—d5 2. d6—d7, Kd5—c6 ali e6 (a) 3. d7—d8T!, Kb6 ali f6 4. Td8—d6 mat 2.... Kd5—d6 (b) 3. d7—d8S!, Kd6—d5 4. Th7—d7 mat 1.... Kd4—d3 2. Kb4—b3!, Kd3—d2(a) 3. Th7—h1 poleg 4. Td1 mat 2.... Kd3—d4 3. Th7—h5 poleg 4. Td5 mat.

ZA MISLEČE GLAVE

196

Sonce nad cesto

Postavimo, da stoji sonce točno nad srednjo osjo ceste. Ali sta potem obžarjeni obe fronti hiš?

197

Razdelitev kota v tri dele

Razdelitev kota v tri enake dele je z ravnilom in šestilom nemogoče. A vendar moremo ploščino med obema krakoma kota in pripadajočim krožnim lokom na najpreprostejši način razdeliti v tri enake dele. Kako?

Rešitev k št. 193

(Miza, ki se maje)

Takana miza se sploh ne maje.

Rešitev k št. 194 (Tekma London-Melbourne)

Letalec ne bi priletel morda v London, temveč na Južni tečaj!

Rešitev k št. 195 (Kako je to mogoče?)

Pokojnikov oče se je poročil prvič z 19. letom. V 20. letu je dobil prvega sina, ki je umrl še isto leto. Drugi očetov zakon je ostal brez otrok. V 75. letu se je tretjič poročil in je dobil tedaj sina, ki je umrl sedaj v 94. letu. Tako sta na nagrobnem kamnu v resnici letnici 1784 in 1934 kot letnici smrti dveh bratov.

IZ MODERNE MEDICINE

Zoper vnetje in zagačenje življa po operacijah priporočajo preparate iz ščitne žleze.

Zoper nespečnost priporočajo vodno zdravljenje, posebno vroče ali izmenljive vroče in hladne nožne kopeli, mokre nogavice pod suhimi in v težjih primerih, če ni srce v nevarnosti, mlačne omote vsega telesa.

Niponski zdravniki imenujejo obkladke gorčične moke »nekrvavo puščanje krvi«. Pokvarjeno kri odvajajo namreč v glavni organ, odkoder se strupene snovi hitro izločijo iz telesa. Obenem krepijo odpornost zoper kužne bolezni. Udobnejše je polaganje primerno velikih kosov gorčičnega papirja na telo.

NEKAJ ZA VSE

Otroke do drugega leta pustimo pri temperaturah pod ničlo rajši doma, dve do šestletne lahko vodimo v zmernem mrazu (—2 do —4 stop.) na prosto. Posebno važno pa je, da okopljemo otroke v zadostno ogretyh prostorih, ker se pri kopanju še lažje prehladijo. Novorojenčki zahtevajo sploh toplote.

Črnih ali temnih zob si ne smemo čistiti sami z močnimi kemičnimi snovmi ali s trdimi krtačkami in različnimi praški ter pastami te vrste, ker bi si zobe še bolj pokvarili. Najbolje je, da jih damo strokovno očistiti po zobozdravniku in potem pazimo, da nam spet ne očrnilo.

Ves srednji vek so zdravniki svoje recepte sporočali lekarnarjem ustno, ker je bil papir takrat zelo redek in drag.

Prvo monografijo o črnih kozah in ošpicah je napisal arabski zdravnik Razes (850.—930.).

Hipokrata imenujejo »očeta zdravilstva«, Dioskorida pa »očeta znanosti o lečilih«.

V Sofiji so z eksperimenti na živalih potrdili staro domnevo, da povzročajo koščki kopirnega svinčnika v želodcu želodčne oteklino.

Škotska

Mož iz Aberdeena je prišel v lekarno in zahteval za dva pennyja strupa.

»Obžalujem,« je rekel lekarnar, »prodati ga morem samo za šest pennyjev.«

»To mi je predrago,« se je obrnil Skot, »potem pa rajši še živim!

»Zakaj igraš klavir, ali nimaš radia?«
(»Söndagsnisse Strix«)

Astronomija

»Ali je tista zvezda Venera?« — »Ne, to je Mars!« —

»Ne razumem, kako ju moreš ločiti na takšno daljavo!«

On že ve

»Oprostite, da vas nisem pozdravil, ko sem vas včeraj srečal v parku. Nisem vas spoznal.«

»Kako pa veste, da sem bil jaz?«

»Da, gospod, zdaj morate pač kupiti vazo, ker ne morete vzeti roke iz nje!«

(»Politiken«)

»Ali je kaj prostora?«

»Vse zasedeno!«

Zvižaca razkrinkana.

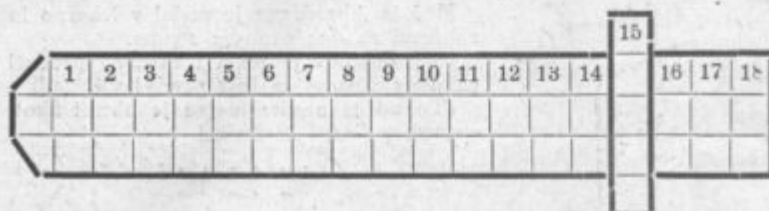

Utemeljeno povišanje takse

Križaljka z obratnicami

Crassus

Navpik: 1. rimski cesar (79-81), 2. sodomerska palica, 3. močvir-ska trava, 4. žen-sko ime, 5. šaljiva beseda za sedenje, 6. pol latinskega izraza za voznik, 7. kakšen, 8. ime

izmišljenemu kralju v istoimenski drami francoskega pisca Alfreda Jarryja, 9. stari oče, 10. redkejša oblika ruskega predloga »ob«, 11. kradljivec, 12. ta (špansko), 13. neka vrsta katuna, 14. pojdi, 15. druga oblika za »Abeba«, 16. kupuj (lat.), 17. velik petelin (srbohrv.), 18. zlato (ital. in špansko).

Vodoravno: glavno mesto Italije, nato Abesinije (fonetično), zaimsek, glagol, samostalniki. Vse vrste se naprej in nazaj enako berō.

ANEKDOTE

Muhe na kralju

Angleški kralj Jakob I. je nekoč trikrat zapodil sitno muho, pa se mu je vselej spet vrnila na obraz. Ko mu je sedla na nos že četrtič, je zarentačil:

— Presneta muha! Saj imam tri kralje-stva, pa nimaš v njih drugega prostora kot baš na mojem nosu.

Enak med enakimi

L. 1774. je cesar Jožef II. otvoril dunaj-ski Prater, ki je bil cesarjeva last, vsemu dunajskemu prebivalstvu, med tem ko so se prej smeli sprehajati v njem samo plemenitaši. Eden izmed domišljavih grofičev

se je zaradi tega pritožil pri cesarju, češ, da zdaj na Dunaju ne bo prostora, kjer bi se mogli plemenitaši shajati z enakimi ljudmi.

— Pomiriti se, dragi grof, je odgovoril cesar, in vzgledujte se po meni. Če bi jaz hotel biti samo med enakovrednimi, bi moral stopiti v grobnico pri kapucinih in ostati kar tamkaj.

Če igra karte vladar

Cesar Jožef II. je obiskal nekoč svoje visoke sorodnike v Parizu. Ko so ga povabili na partijo kart, je vabilo odklonil z izjavo:

— Če igra karte vladar, zapravlja pre-moženje svojih državljanov!

TAKO UDOMAČUJEJO SLONE V INDIJI